O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI HUZURIDAGI PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH MINTAQAVIY MARKAZI

«LOGOPEDIK O’YIN»
MODULI BO‘YICHA

O‘QUV–USLUBIY MAJMUA

Buxoro - 2026

Mazkur o‘quv uslubiy majmua Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi buyrug‘i bilan tasdiqlangan oliy ta’lim muassalarining maktabgacha ta’lim, boshlang‘ich ta’lim, filologiya va psixologiya ta’lm yo‘nalishlarini bitirgan mutaxassislar **defektologiya(logopediya)** kasbiy qayta tayyorlash 5 oylik kursining Namunaviy o‘quv reja va dasturiga muvofiq ishlab chiqilgan.

O‘quv uslubiy majmua Buxoro davlat universiteti Kengashining 2025 yil 30-dekabrdagi 5– sonli yig’lish qarori bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchi: - Buxoro shahridagi 123-son kar va zaif eshituvchi bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab internat o‘qituvchisi **Umida Kaxramonovna Abdullaeva**

Taqrizchi: Respublika tashxis markazi, inklyuziv ilmiy amaliy tekshirish bo‘limi mudiri **Ubayda Yunusovna Fayzieva**

O`quv -uslubiy majmua Buxoro davlat universiteti Ilmiy Kengashining qarori bilan nashrga tavsiya qilingan
(2025 yil 30-dekabrdagi 5–sonli bayonnoma)

MUNDARIJA

I. Ishchi dastur …………………………………………………….5

II.Modulni ukitishda foydalaniladigan interfaol ta’lim metodlari 12

III. Nazariy mashFulot materiallari 17

IV.Keyslar banki 47

V.Mustakil ta’lim mavzulari 50

VI.Glossariy………….. 52

VII.Adabiyotlar ruyxati 57

ISHCHI DASTUR

Kirish

O‘zbekiston Respublikasida mustaqillik e’lon qilingan kundan e’tiboran davlatimiz tomonidan yosh avlod kelajagimizning poydevori, uning istiqbolini belgilovchi omil sifatida e’tirof etilishi hamda o‘sib kelayotgan farzandlarimizning ta’lim-tarbiyasi masalalariga ustuvor vazifa sifatida alohida ahamiyat qaratilishi tanlab olingan yo‘limizning nechog‘li to‘g‘ri ekanligining isbotidir. So‘nggi yillarda maktabgacha ta’lim tizimini takomillashtirish ta’lim-tarbiya mazmuni, shakli, vosita va metodlarini yangilashga alohida e’tibor berilmoqda. Davlat va jamiyat maktab yoshida bo‘lgan bolalarni yagona talab asosida rivojlantirish vazifasini qo‘ydi. Shunga ko‘ra “Maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiyasiga qo‘yiladigan davlat talablari” ga tayangan holda maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish va shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta’lim tizimi uzluksiz ta’limning birlamchi, eng asosiy bo‘g‘inidir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev bu tizimga alohida e’tibor qaratmoqda.

2016 yil 29 dekabrdagi “2017-2021 yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2707-sonli Qaror mazmun-mohiyati. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasining ustuvor yo‘nalishlari. 30 sentyabrdagi “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5198-sonli Farmoni hamda “O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi - faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida” gi PQ-3305-sonli Qarori bayon etilgan va ushbu qarorlar asosida ishlar amalga oshirilmoqda.

Maktabacha tarbiya yoshidagi bolalarning jismoniy va ruhiy tomondan to‘g‘ri rivojlanishi uning aqliy taraqqiyotiga bevosita ta’sir etadi. Bolaning har tomonlama shakllanishi xamda rivojlanishida nutqning to‘liq rivojlanishi katta ahamiyatga ega. Nutq tafakkur quroli va muloqat vositasi hisoblanadi Millat tafakkuri, ma’naviyati va madaniyatini ko‘rsatib beruvchi jahon miqyosida tan olingan asosiy mezon bu tildir.

Avlodlar ajdodlari tomonidan qoldirilgan boy ma’naviy merosni nutq orqali egallab, o‘zlari uchun munosib tarzda hayot kechirish, takomillashtirib, kelgusi avlodlariga etkazib borish imkoniga ega bo‘ladilar. Shu sababli ham har qanday jamiyat, har qanday davlatda ta’lim-tarbiya oluvchilarning nutqiy tarbiyasiga alohida ahamiyat berib kelinadi. Ayniqsa, Sharq mamlakatlari, xususan Vatanimiz tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, boy ma’naviy manbalarda bola tarbiyasi, unda nutqning o‘rni, bu borada bola tarbiyasi bilan shug‘ullanuvchilar tomonidan

amalga oshiriluvchi hamda e'tibor berilishi lozim bo'lgan masalalarga o'rinli ahamiyat berib kelingan.

Modulning maqsadi va vazifalari

Logopedik o'yin fani logopediya fanining bir tarmog'i bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq kamchiliklarini logopedik o'yinlar asosida bartaraf etish va korrekцiyalashdan iborat.

Modulning vazifalari

Vazifasi –maktabgacha yoshdagi nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda namoyon bo'ladigan nutq buzilishlarini nazariy va amaliy tomondan o'rganishi, amaliy mashg'ulotlarda bo'lg'usi faoliyati uchun zarur ko'nikma va malakalarni hosil qilish, logopedik o'yin mashg'ulotlar uchun didaktik materiallarni tayyorlash va ulardan samarali foydalanishga o'rgatishdan iborat.

Modul bo'yicha tinglovchilarning bilimi, ko'nikma, malakasi va kompetenцiyalariga qo'yiladigan talablar

- *logopedik o'yin* logopediyaning tarkibiy qismi ekanligi;
- logopedik o'yinning mazmuni va vazifalari;
- logopedik o'yinning korrekцion ahamiyati;
- logopedik o'yin turlari: tayyorlov o'yinlari, nutq apparati xarakatchanligini rivojlantirishga oid o'yinlar, tovushlarni nutqqa qo'yish, mustaxkamlash, farqlashga qaratilgan o'yinlar, duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o'yinlar.
- nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korrekцion-tarbiyaviy jarayonni tashkil etish haqida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- logopedik hujjatlarni yuritish;
- logopedik o'yinlarni qo'llash texnologiyalari;
- maxsus muassasalarning logopedik mashg'ulotlarida logopedik o'yinlarni rejalashtirishni;
- logopedik mashg'ulotlar uchun didaktik materiallar tanlay bilish hamda uning usullarini amaliyotda qo'llashni ***bilishi va foydalana olishi***;
- korrekцion -pedagogik jarayonni nazariy-amaliy taxlil etish;
- logopedik mashg'ulotlar uchun logopedik o'yinlarni to'g'ri tanlay olish, tayyorlash va samarali qo'llay olish;
- pedagogik jarayonni nazariy-amaliy taxlil etish;
- logopedik o'yinlar o'tkazish jarayonida nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarga individual va differenцial yondoshish;
- ota-onalar bilan ishlash, nutq buzilishiga ega bo'lgan bolalar ta'lim-tarbiya nazariyasini amalda qo'llash;
- logopedik o'yinlar o'tkazish uchun didaktik materiallar tayyorlash;

 nutq buzilishiga ega bo‘lgan bolalarga psixologik-pedagogik tavsif bera olish ***ko‘nikmalariga ega bo‘lishi lozim***.

Modulni tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar

Logopedik o‘yin moduli nazariy vaamaliy mashg‘ulotlar shaklida olib boriladi.

Nazariy mashg‘ulotlarda bola shaxsining rivojlanishida o‘yinning o‘rni, artikulyaцion motorikani rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar, tovushlarni nutqqa qo‘yish, mustahkamlashga oid o‘yinlar, duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o‘yinlar. Amaliy mashg‘ulotlarda bolalar
bilan tarbiyaviy va logopedik ishlarni olib borishida o‘yinning ahamiyati, nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o‘yinlari, tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustahkamlash, farqlashga qaratilgan o‘yinlar, duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o‘yinlar.

Mashg‘ulotlarda texnik vositalardan: “Olti tafakkur qalpoqlari” texnologiyasi, T-jadvali, Venn diagrammasi , Nima uchun, “FSMU” metodlari bilan ishlash va boshqa interaktiv ta’lim usullaridan foydalanish nazarda tutiladi.

Modulning o‘quv rejadagi boshqa bloklar bilan o‘zaro bog‘liqligi va uslubiy jihatdan uzviyligi

Modul mazmuni o‘quv rejada rejalashtirilgan logopediya, logopedik ritmika, modullari bilan uzviy bog‘langan holda defektolog (logoped) larning kasbiy pedagogik tayyorgarlik darajasini orttirishga xizmat qiladi.

Modulning uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

Mazkur modul Logopediya, logopedik ritmika modullari bilan uzviy bog‘langan holda defektologlarning (logoped) kasbiy pedagogik tayyorgarlik darajasini orttirishga xizmat qiladi.

Modulning ta’limdagi o‘rni

Tinglovchilarni maxsus maktabgacha ta’limda zamonaviy yondoshuvlar va innovatsiyalarni o‘rgatish hamda amalda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish orqali ta’lim samaradorligini ta’minlashdan iborat

Modul bo‘yicha soatlar taqsimoti

1.1. Logopedik o‘yin

№	Fan mavzulari	Hammasi	Jami o‘quv yuklamasi	Jumladan			Mustaqil ta’lim
				nazariy	amaliy	ko‘chma mashg‘ulot	
1.	Logopedik o‘yin kursining umumiy masalalari, bola shaxsini rivojlanishida o‘yinning ahamiyati.	6		2	2		2
2.	Artikulyasion motorikani rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar.	6		2	2	2	
3.	Tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustahkamlash, farqlashga qaratilgan o‘yinlar.	6		2	2	2	
4.	Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o‘yinlar.	4		2	2		
5	Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan nafas o‘yinlari	6			2	2	2
6.	Bolalar bilan tarbiyaviy va logopedik ishlarni olib borishda o‘yinning ahamiyati.	4			2		2
7.	Nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o‘yinlari.	6		2	2		2
8	Nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o‘yinlari (Dizatriya, Alaliya)	4			2		2
9	Logopedik massaj o‘tkazish diagnostikasi.	4			2		2
	Jami	**46**	**34**	**10**	**18**	**6**	**12**

NAZARIY MAShG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-Mavzu: Logopedik o‘yin kursining umumiy masalalari, bola shaxsini rivojlanishida o‘yinning ahamiyati. (2 soat ma’ruza)

Logopedik o‘yin fanining maqsad va vazifalari. Bola shaxsining rivojlanishida o‘yinning ta’limiy, tarbiyaviy, korrekцion yo‘naltirilganligi. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqidagi kamchiliklarni korrekцiyalashda logopedik o‘yinlarni qo‘llash va ularga qo‘yiladigan talablar.

2-Mavzu: Artikulyaцion motorikani rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. (2 soat ma’ruza).

Pereferik nutq apparati va vazifalari. Til harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. Lab harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. Pastki jag‘ harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar.

3-Mavzu: Tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustahkamlashga qaratilgan o‘yinlar. (2-soat).

Sirg‘aluvchi va shovqinli tovushlarni nutqqa qo‘yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o‘yinlar. Sonor tovushlarni nutqqa qo‘yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o‘yinlar. Til orqa tovushlarni nutqqa qo‘yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o‘yinlar.

4-Mavzu: Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o‘yinlar (2-soat).

Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan nutqiy nafas o‘yinlari, Duduqlanishni bartaraf etishda didaktik va xarakatli o‘yinlar**.**
Duduqlanishni bartaraf etishda reloksatsiya mashqlari.

5-Mavzu: Nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o‘yinlari

Ovozni rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar.
Fiziologik eshitish va eshitish diqqatini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar.
Nutqiy eshitishni rivojlantirishga qartilgan o‘yinlar. O‘yinlarni o‘tkazish metodikasi.

AMALIY MAShG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-Mavzu: Logopedik o‘yin kursining umumiy masalalari, bola shaxsini rivojlanishida o‘yinning ahamiyati.

Bola shaxsining rivojlanishida o‘yinning ta’limiy, tarbiyaviy, korrekцion yo‘naltirilganligi.

2-Mavzu: Artikulyaцion motorikani rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. (2 soat ma’ruza).

Til harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. Lab harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar. Pastki jag‘ harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o‘yinlar.

3-Mavzu: Tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustahkamlashga qaratilgan o‘yinlar. (2-soat).

Til orqa tovushlarni nutqqa qo‘yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o‘yinlar.

4-Mavzu: Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o‘yinlar (2-soat).

Duduqlanishni bartaraf etishda didaktik va xarakatli o‘yinlar**.**
Duduqlanishni bartaraf etishda reloksatsiya mashqlari.

5-Mavzu: Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan nafas o‘yinlar (2-soat).

Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan nafas o‘yinlarini amalietda ko‘rsatish

6-mavzu: Bolalar bilan tarbiyaviy va logopedik ishlarni olib borishda o'yinning ahamiyati (2-soat).

Didaktik o'yinlar orqali bola tafakkuri va nutqini rivojlantirish.

7-Mavzu: Nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o'yinlari

Tayyorlov o'yinlarining maqsad va vazifalari. Nafasi rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. Ovozni rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. Fiziologik eshitish va eshitish diqqatini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. Nutqiy eshitishni rivojlantirishga qartilgan o'yinlar. O'yinlarni o'tkazish metodikasi. Reja-matn yozish.

8-Mavzu: Nutq kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan tayyorlov o'yinlari (Dizatriya, Alaliya)

Tovush chiqarishda ishtirok etadigan mushaklar faoliyatining buzilishi natijasida noaniq, g'uldirab gapirish. Dizartriya uzunchoq miyadagi IX, X va XII juft nervlar yadrosining zararlanganligidan dalolati. Miya qon tomiri kasalliklari, ецefalitning ba'zi xili, miya poyasi, ko'pincha, uzunchoq miya, miya po'stlog'i osti tugunlari va miyachaning zararlanishi sabablarin i kqrib chikish

Bosh miya katta yarim sharlari po'stlog'idagi nutq zonalarining chala rivojlanishi yoki zararlanishi sababli bolalarning tilga kirmasligi yoki yaxshi so'zlay olmasligi. Bola boshining ona qornidaligida yoki tug'ilish chog'ida jarohatlanishi, go'daklik davrida og'ir kasalliklar bilan og'rishi bola nutqi uzoq vaqt rivojlanmasligi. Alaliyaning motor va sensor xillari . Sensor alaliya Motor Natijada, garchi uzoq vaqt davomida bo'lsa ham, ularning ko'plari (motor A. ga yo'liqqanlari) nutqi tuzalib, odatdagi maktablarning o'quv dasturi bo'yicha o'yinlarni amaliyotda o'rganish

9-Mavzu: Logopedik massaj o'tkazish diagnostikasi.

Logopedik massaj o'tkazish diagnostikasi. Logopedik amaliyotda o'z-o'zini massajqilish usullari. Logopedik massajda asboblar yordamida ta'sir etish.

Ko'chma mashg'ulot

1-Mavzu: Artikulyaцion motorikani rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. (2 soat ma'ruza).

Til harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. Lab harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar. Pastki jag' harakatchanligini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar.

Maxsus muassasada tashkil etilgan darslarni kuzatadi va ishtirok etadi

2-Mavzu: Tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustahkamlashga qaratilgan o'yinlar. (2-soat).

Sirg'aluvchi va shovqinli tovushlarni nutqqa qo'yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o'yinlar. Sonor tovushlarni nutqqa qo'yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o'yinlar. Til orqa tovushlarni nutqqa qo'yish, mustahkamlash va farqlashga qaratilgan o'yinlarni maxsus muassasada tashkil etilgan darslarni kuzatadi va ishtirok etadi

3-Mavzu: Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan o'yinlar (2-s).

Duduqlanishni bartaraf etishga qaratilgan nutqiy nafas o'yinlari, Duduqlanishni bartaraf etishda didaktik va xarakatli o'yinlar**.**

Duduqlanishni bartaraf etishda reloksatsiya mashqlarni maxsus muassasada

tashkil etilgan darslarda ishtirok etadi.

MUSTAQIL TA’LIM MAZMUNI

Fanga oid o‘rganilgan materiallar asosida “Bola nutqining rivojlanishida logopedik o‘yinlarning axamiyati” mavzusida mustaqil ish bajariladi. U asosida malaka ishining kirish qismi tayyorlanadi.

O‘QITISh ShAKLLARI

Mazkur modul bo‘yicha quyidagi o‘qitish shakllaridan foydalaniladi:

- ma’ruza mashg‘ulotlar (ma’lumotlarni anglab olish, aqliy qiziqishni rivojlantirish, nazariy bilimlarni mustahkamlash);
- bahs va munozaralar (logopedik mashg‘ulotlarda nutqni korrekцiyalashga oid o‘yinlar taqdim qilish, eshitish va muammolar echimini topish qobiliyatini rivojlantirish).

ADABIYoTLAR RO‘YXATI

1. “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Taraqqiyot strategiyasi”. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.

1. “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli Farmoni.

2. “2017-2021 yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrdagi PQ-2707-sonli Qarori.

3. “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 9 sentyabrdagi PQ-3261-sonli Qarori.

4. “O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 30 sentyabrdagi PQ-3305-sonli Qarori.

5. Mirziyoev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O‘zbekiston Respublikasi Konstituцiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2017.

6. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. –T.: “O‘zbekiston”. – 2017.– 102b.

7. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017.

II. Maxsus adabiyotlar

1. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o‘yin. Toshkent-2013.

2. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.

3. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent – 1998.

4. Nurkeldieva D.A., Ayupova M.Yu.,Axmedova Z.M. Barmoqlar mashqi va logopedik o‘yinlar. Toshkent “Yangi asr avlodi” 2007.
5. Seliverstov V.I. Zaikanie u detey. -M.: Vlados, 1994.
6. Zueva L.N. Nastolnaya kniga logopeda. - M.: AST, 2005g.
7. K.Shodieva “Maktabgacha yoshdagi bolalarni to‘g‘ri talaffuzga o‘rgatish” Toshkent.1995.
8.Igrы v logopedicheskoy rabote s detmi. Pod red. V.I.Seliverstva. Moskva 1981.
9. Sobotovich E.F. Rechevoe nedorazvitie u detey i puti ego korrekцii. – Moskva - 2003.
10. Nazarova E.N., Nurkeldieva D.A., Chicherina Ya. Logopedicheskie igrы. Toshkent-2007.
11. Krutiy G. Uchimsya igraya. Moskva – 2000 g.

III. Elektron ta’lim resurslari

1. h ttp:www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti.
2. h ttp://www.go v.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumati portali.
3. h ttp://www.xs.uz – “Xalq so‘zi” gazetasi sayti.
4. h ttp://www.lex .uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi sayti.
5. h ttp://www.kun .uz – O‘zbekiston va jahon yangiliklari, eng so‘nggi xabarlar sayti.

MODULNI UTSITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA’LIM METODLARI

Mashgulotda jarayonida kullaniladigan «Akliy xujum» usuli

Akliy xujum	- (breynstorming - miya buroni), amaliy va ilmiy muammolarni yechishda jamoa bilan ma'lumot yshish
Usulni asosiy FOYaCI	- Foyalar tuplash, ularni baxolash va taxlil kilish, ajratish. "Akliy xujum"ni olib boruvchining xatti- xarakati uchun bu Foya asosiy kursatgich bulib, ishtirokchilarni imkoniyat kadar kup Foyalar taklif kilishga undaydi.
^oidalari	Imkoni boricha kuprok Foyalarni taklif etish (jamlash), ularni talkin kilish, muammolarni yechish va ularni doskaga yozib kuyish.
Ta'lim beruvchi	Katnashchilarni 3-4 guruxga buladi va xar biriga muammolar taklif etadi **(Ilova 1)** - Ishtirokchilarni kullab-kuvvatlaydi (imo-ishora, jilmayish, xa-yuk suzlari bilan); - yumshok, ammo astoydil talabalarni boshkalarni tankid kilishdan kaytarib turadi; - xar bir fikrni uzgartirmasdan doskaga yozdirib kuyadi; - talabalarni surovga kirishib ketishiga yordam berish va psixologik tuskinlikni yukotish uchun, oldingi yoki shu darsdan kutilmagan, original savollar berib mashk utkazadi (blis surov) **(Ilova 2).**
Fidbeyk	-xar bir Foyani muxokama kilish; -eng tugri Foyalarni kullab-kuvvatlash

Akliy xujumning maksadi va koidalari

Akliy xujumni utkazishdan maksad:

- muammoni xal kilish uchun Foyalarni topish;
- Foyalarni ularning axamiyatliligiga karab tartiblash;
- faol fikrlash malakasini shakllantirish;
- kutilmagan Foyalarni paydo bulish jarayonini namoyish kilish;
- topilgan Foyalargan foydalanish kunikmasini shakllantirish.

Akliy xujum koidalari:

- Foyalarni ilgari surilishi boskichida tankid takiklanadi;
- original xatto fantastik Foyalar raFbatlantiriladi;
- barcha Foyalar yozib boriladi yoki kayd kilinadi;
- agar ma'kul topsa muallifning uzi xam yozib boradi;
- "akliy xujum" metodida katnashchilar bir-biri bilan yuridik va ma'muriy jixatdan bovlik bulmasligi zarur;
- taxlilchilar guruxi nisbatan samarali Foyalarni taxlil kiladi, sintez kiladi, baxolaydi va tanlaydi.

Natija:
- talabalar tomonidan muayyan nazariy bilimlarni puxta uzlashtirishga erishiladi;
- vakt ajratiladi va kilinadi; - xar bir talaba faollikka intiladi; - ularda erkin fikrlash layokati shakllanadi.

«FSMU» metodi

Texnologiyaning maksadi: Mazkur texnologiya ishtirokchilardagi umumiy fikrlardan xususiy xulosalar chikarish, takkoslash, kiyoslash orkali axborotni uzlashtirish, xulosalash, shuningdek, mustakil ijodiy fikrlash kunikmalarini shakllantirishga xizmat kiladi. Mazkur texnologiyadan ma’ruza mashFulotlarida, mustaxkamlashda, utilgan mavzuni surashda, uyga vazifa berishda xamda amaliy mashFulot natijalarini taxlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

katnashchilarga mavzuga oid bulgan yakuniy xulosa yoki Foya taklif etiladi;

xar bir ishtirokchiga FSMU texnologiyasining boskichlari yozilgan kogozlarni tarkatiladi:

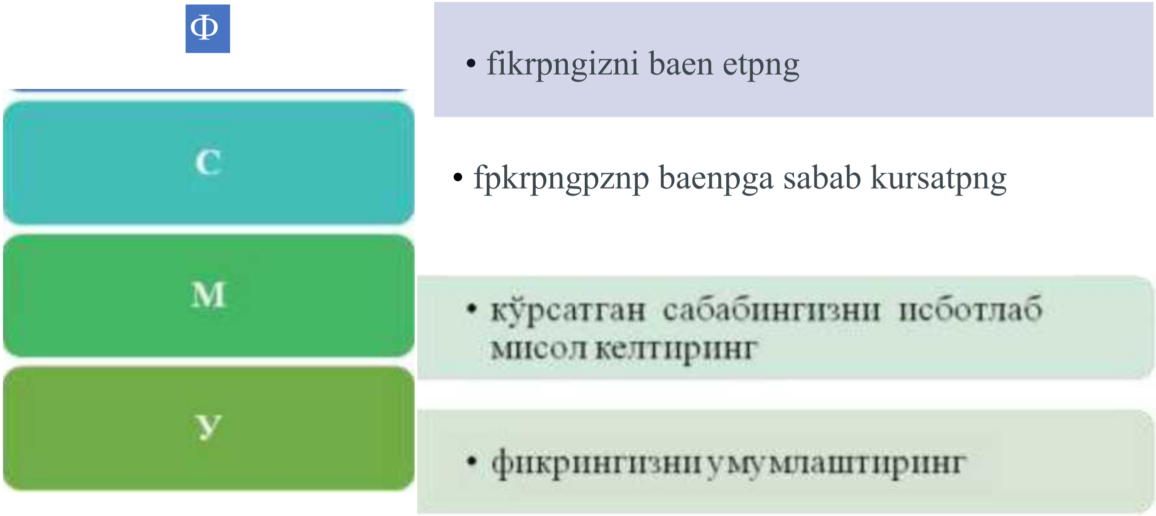

- ishtirokchilarning munosabatlari individual yoki guruxiy tartibda takdimot kilinadi.

FSMU taxlili katnashchilarda kasbiy-nazariy bilimlarni amaliy mashklar va mavjud tajribalar asosida tezrok va muvaffakiyatli uzlashtirilishiga asos buladi.

Namuna:

Fikr: Nutk kamchiliklarini korreksiyalash va bartaraf etishda o’yinlarning axamiyati.

Topshirik: Mazkur fikrga nisbatan munosabatingizni FSMU orkali taxlil kiling.

“Olti tafakkur kalpoklari” texnologiyasi

Texnologiyaning maksadi: Edvard de Bono tomonidan ishlab chikilgan bulib, mazkur texnologiya ishtirokchilardagi ijodiy tafakkurini rivojlantirish. Berilgan ma’lumotlarni 6ta nuktai nazardan kurib chikish va xulosalar chikarish kunikmalarini shakllantirish. Mazkur texnologiyadan mustaxkamlashda, utilgan mavzu yuzasidan bilimlarini aniklashda, uyga vazifa berishda xamda amaliy mashFulot natijalarini taxlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

Texnologiya katnashchilari 6ta guruxga bulinadi.

Kdtnashchilarga tarkatma ma’ruza matni beriladi.

Xar bir guruxga 6 ta rangdan birini tanlash suraladi.

Kizil kalpok	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni emotsional tomondan kurib chikish
Kora kalpok	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni salbiy tomondan kurib chikish
Yashil kalpok	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni innovatsiya nuktai nazaridan kurib chikish
Ok kalpok	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni faktlarini kurib chikish
	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni ijobiy tomondan kurib chikish
Kuk kalpok	Ma’ruza matndagi ma’lumotlarni kurib chikish va umumiy xulosa kilish

Xar bir tanlangan shlyapaga mos ravishda katnashchilar berilgan ma’ruza matnini kurib chikiladi.

Guruxli ish tugallangandan sung xar bir gurux takdimot kiladi.

Venn diagrammasi

Texnologiyaning maksadi: ob’ektni, tushunchani, Foyani, xodisani takkoslash faoliyatini tashkil etish jarayonida ishlatiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

2 va undan ortik ob’ektlarning xususiyatlari bilan tanishtiriladi;

2 va undan ortik ob’ektlarning umumiy va xususiy jixatlari takkoslanadi.

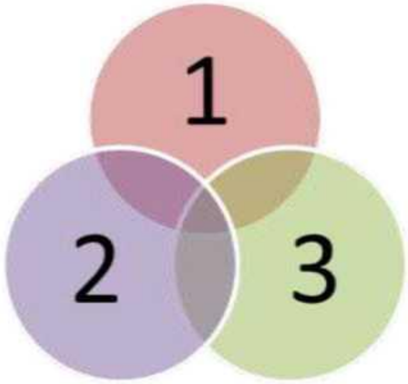

“Nima uchun” texnologiyasi

Texnologiyaning maksadi: muammoni aniklash, uni xal etish, taxlil kilish va rejalashtirish jarayonida kullash.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:
Texnologiya katnashchilaridan sabablarini aniklash suraladi;

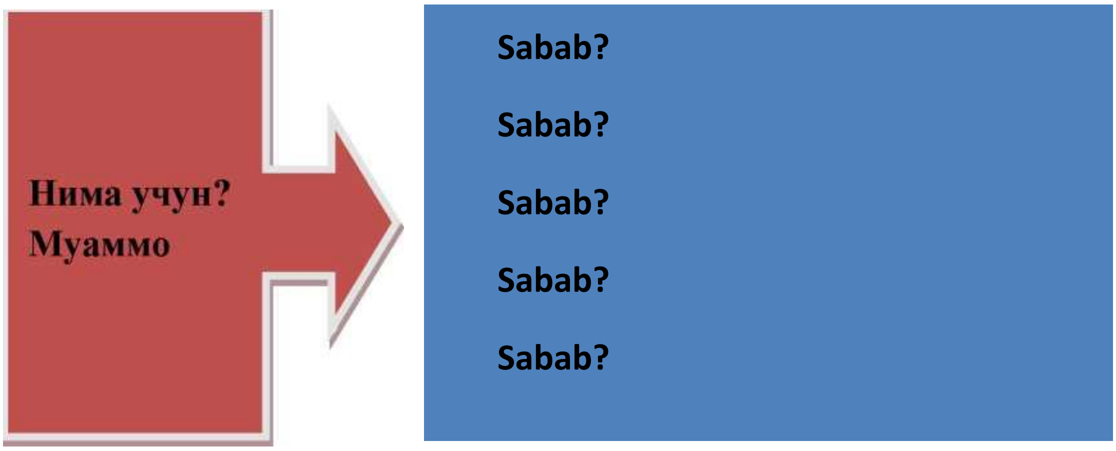

T-jadval **Sabab?**

Texnologiyaning maksadi: konsepsiyaga, vokeylikka, ob’ektga nisbatan munosabat bildirish kunikmSaalbaraibn?i shakllantirish.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

Texnologiya katnashchilaridan 1 ta ob’ektga salbiy va ijobiy munosabatini bildirish suraladi;

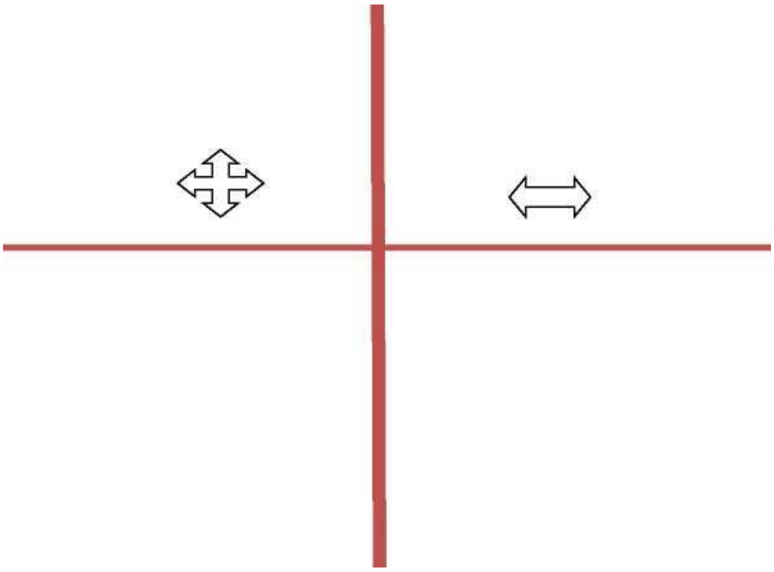

NAZARIY MAShFULOT MATERIALLARI

1- Mavzu: Logopedik o'yin kursining umumiy masalalari, bola shaxsini rivojlanishida o'yinning auamiyati. (2 soat)

Reja:

1.1. Logopedik o'yin fanining maksadi. Bolalarning ta'limiy, tarbiyaviy, korreksion rivojlanishida o'yinning axamiyati.

1.2. O'yin turlari.

Tayanch iboralar: o'yinning ta'limiy yunaltirilganligi, o'yinning tarbiyaviy yunaltirilganligi, o'yinning korreksion yunaltirilganligi ijodiy o'yinlar, koidali o'yinlar, didaktik o'yinlar.

1.1. Logopedik o'yin fanining maksadi. Bolalarning ta'limiy, tarbiyaviy, korreksion rivojlanishida o'yinning auamiyati.

Aytib utish joizki, mustakillikka erishilishi bilanok, xukumatimiz tomonidan usib ul ■ayayotgan bolajonlarimizning ma'naviy- axlokiy tarbiyasiga, uni amalga oshirishda asosiy omillardan sanaluvchi til ukitish masalalariga kuchli e'tibor karatib kelinmokda. Bunday dikkat e'tibor ona tilini urganish va ukitish uzligimizni anglash, uning ertangi kunimiz poydevori bulgan yoshlarimizni munosib tarzda tarbiyalab, voyaga yetkazishning muxim vositasi ekanligini chukur tushunish bilan asoslanadi. Ma'lumki, til vositasida inson mulokotga kirishadi - fikr almashadi, axborot oladi, bilim, kunikma va malakalarni egallaydi. Jamiyatda tilni uzlashtirish jarayoni kishilarning uzaro nutkiy faoliyati (kommunikatsiyasi) sharoitida amalga oshadi. Nutki uz yoshiga nisbatan kuyilgan talablar darajasida rivojlangan bola atrofdagilar bilan tez va yengil mulokotga kirishadi, uz istak va fikrini tushunarli kilib ifoda eta oladi, maktabda muvaffakiyatli ukib ketishi uchun zarur bulgan kunikma va malakalarni egallaydi. Shu jixatdan karaganda, maktabgacha yosh davrida bola nutkini tizimli rivojlantirish jamiyat axamiyatiga ega bulgan vazifalardan biri sanaladi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaning asosiy faoliyati o'yindir. U orkali bola shaxs sifatida shakllanadi. O'yin bolaning kelajakdagi ukuv, mexnat faoliyati, kishilarga munosabatining kay darajada shakllanib borishini belgilaydi. O'yin kadim zamonlardan beri pedagog, psixolog, faylasuf, etnograf, san'atshunos olimlar dikkatini uziga tortib kelgan. O'yin bolalar uchun xakikiy xayotdir. A.P.Usova shunday degan edi "Bolalar xayoti va faoliyatini tuFri tashkil etish - ularni tarbiyalash demakdir. Bolalarning tarbiyalanishining o'yin shakli shuning uchun xam samarali natija beradiki, o'yinda bola yashashni urganmaydi, balki uz xayoti bilan yashaydi"[1]. O'yin faoliyatidan kup kirrali va keng foydalanish, o'yin orsali bolaga xar tomonlama ta'sir etishdir. O'yin bolalar yoshiga xos va mos bulishi kerak. Ya.A. Kamenskiy., E.A.Polkov uz asarlarida bolalar o'yiniga jiddiy e'tibor berilganligini kuramiz. U "bolalar o'yinini e'zozlang, xakikiy mexnatsevarlarni tarbiyalashda u sizning eng yaxshi xamkoringizdir"- degan fikrlarni bildirgan. O'yinda yosh organizmga xos bulgan talab va extiyojlar kondiriladi,xayotiy faollik ortadi, birdamlik, tetiklik,

[1]В.И.Селивёрстов. Игры в логопедической работе с детьми. М-1991. Стр-82

kuvnoklik tarbiyalanadi. Shuning uchun xam bolalarni jismoniy tarbiyalash tizimida o'yin munosib urin egallaydi. Atokli pedagog va shifokor Ye.A.Arkin o'yin ruxiy vitamin deb bekorga aytmagan. A.V.Zaporojes bolalar o'yinining ilk yoshdan boshlab kuzatib borish natijasida uni xarakatga keltiruvchi sabablar, rivojlanish konuniyatlari, xar xil yosh boskichlarida bolalar o'yinining uziga xos tomonlari, mazmuni va tuzilishini urganish zarurligini ta'kidlaydi. Ilk yoshli bolalar o'yin faoliyatining birinchi boskichi tanishtiruvchi o'yin bulib, u narsa-buyum-o'yin faoliyatidir. Uning mazmuni kulning murakkab va nozik xarakatlaridir. Keyingi boskich aks ettirish o'yini xisoblanadi. Bu ilk yoshli bolalar o'yini psixologik mazmunining rivojlanishida eng yukori nukta xisoblanadi. Kattalar ta'lim-tarbiyaviy ishlarini ma'lum izchillik bilan olib borsalar, bu yoshdagi bolalar narsa va buyumlar nomini, nimaga ishlatilishini bilib oladilar va bu yangi bilimlarni uz o'yinlarida kullay boshlaydilar. Bu yoshdagi bolalar o'yin mazmuni jixatidan predmetli faoliyatni aks ettiradi. Birinchi yoshning oxiri va ikkinchi yoshdagi bolalar o'yinida syujetni aks ettirish yuzaga keladi. Bola kuyidagi buyum bilan undan kanday foydalanish kerakligini aks ettiradi. Masalan, koshik bilan ovkat yeyiladi, piyoladan choy ichiladi va xokazo. Shuning asosida syujetli-rolli o'yinning dastlabki kirralari yuzaga kela boshlaydi. Navbatdagi boskich rolli o'yin bulib, unda bolalar uzlariga tanish bulgan kattalar mexnati va kishilarning ijtimoiy munosabatlarini aks ettiradilar. Bolalar o'yin faoliyatining boskichma- boskich rivojlanishi tuFrisidagi umumiy tasavvurlar xar xil yosh guruxlarida bolalarning o'yin faoliyatiga raxbarlikniig anik tizimli tavsiyalarini ishlab chikish imkoniyatini yaratadi. Bolalar boFchasining pedagogik jarayonida o'yinning tutgan urni juda katta bulib, o'yindan maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lim berishda keng foydalaniladi. Zero:

- o'yin bolalarning mustatsil faoliyati bulib, unda bolaning ruxiyati namoyon buladi;
- o'yin maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar xayotini tashkil etish shaklidir;
- o'yin bolalarni xar tomonlama tarbiyalash vositalaridan biridir;
- o'yin bolalarga ta'lim va tarbiya bershining metod va usulidir;
- o'yin bolalarni ukuv faoliyatiga tayyorlash vositasidir;

O'yin faoliyati orkali bolalarda kuydagi vazifalar amalga oshiriladi:

1. O'yin orkali shaxsning ma'lum bir faoliyatiga bulgan kizikishi ortadi.
2. Kommunikativ mulokat madaniyatini egallashga yordam beradi.
3. Shaxsning uz iktidori, kizikishi bilim va uzligini namoyon etishga imkon yaratadi.
4. Xayotda va o'yin jarayonida yuz beradigan turli kiyinchiliklarni yengishga tayyorlaydi, muljalni tuFri olish kunikmalarni xosil kiladi.
5. O'yin jarayonida ijtimoiy normalarga mos xulk-atvorni egallash, kamchiliklarni barxam berish imkoniyati yaratiladi.
6. Shaxsning ijobiy xislat va fazilatlarini shakllantirishga zamin tayyorlaydi.
7. Insoniyat uchun axamiyatli bulgan kadriyatlar tizimi, ayniksa, ijtimoiy, ma'naviy-madaniy va umuminsoniy kadriyatlarni urganishga e'tibor karatiladi.
8. O'yin ishtirokchilarida jamoa, mulokat madaniyatini rivojlantirish

kuzda tutiladi.

9. O'yin va o'yin mashklari tortinchok bolalarni xam faollashtirishga yordam beradi.

10. O'yin bolalarni nutkini rivojlantirishda katta axamiyatga ega bulib, o'yin va mashklarda nutkiy material ongli ravishda uzlashtirilib, mexanik yodlashga yul kuyilmaydi.

11. Takrorlash va mustaxkamlash jarayonida nutkiy material tizimlashtiriladi, umumlashtiriladi, bolalar xar bir buyumning uziga xos sifat va xususiyatlarini bilib oladilar.

1.2. O'yin turlari

Bolalar o'yini uzining mazmuni, xususiyati, tashkil etilishiga kura xilma-xildir, shuning uchun uni kuyidagicha turkumlarga ajratiladi: ijodiy yoki vokeaband va koidali o'yinlarga bulinadi. Koidali o'yinlar uz navbatida didaktik va xarakatli o'yinlarga bulinadi.

Ijodiy o'yinlarning mazmunini bolalar uzlari uylab topadilar va ularda uz taassurotlarini, borlik xakidagi tushunchalarini xamda unga munosabatlarini aks ettiradilar. Koidali o'yinlarda esa tayyor o'yin mazmuni, anik koidalari, xarakatlarini ketma-ketligi oldindan belgilangan. Ijodiy o'yinlar bilan koidali o'yinlarni farki shundaki: ijodiy o'yinda bolalarni faolligi syujetni rivojlanishiga karatilgan bulsa, koidali o'yinlarda esa akliy vazifani bajarish koidalarga amal kilish birinchi urinda buladi. Bolaning o'yinga kizikishini, tashkilotchilik kobiliyatini rivojlantirish uchun mazmuni jixatidan boy o'yinlar yaratilishi kerak. Bolalarning ijodiy o'yinlarini rivojlantirish uchun esa uz navbatida yaxshi tashkil kilingan jamoa zarur buladi. O'yin bolalarni jismoniy, axlokiy, mexnat va estetik tomonidan tarbiyalashda katta urin tutadi. O'yin ta'lim va mashFulotlar bilan, kundalik xayotdagi kuzatishlar bilan uzviy boalik bulib juda katta ta'limiy-tarbiyaviy axamiyatga egadir. Ijodiy o'yinlarda muxim bilimlarni egallash jarayoni yuzaga keladi, bu bolaning akliy kuchini ishga soladi, tafakkurni, xayolni, dikkatni, mustakillikni shakllantiradi. Koidali o'yin bolaning sensor rivojlanishi, tafakkur va nutkini, ixtiyorsiz dikkatini va xotirasini, xar xil xarakatlarini muntazam ravishda mashk kildirib borish imkonini beradi. Xar bir koidali o'yin ma'lum didaktik maksadga ega bulib, bolani umumiy rivojlantirishga karatilgan buladi. Ta'limning o'yin shaklida bulishi muxim axamiyatga ega bulib, bolaning yosh xususiyatlariga mos keladi. Kizikarli o'yin bolaning faolligini oshiradi, o'yinda bola mashFulotdagiga nisbatan murakkabrok masalani xal kilishi mumkin. O'yin ta'limning shakllaridan biri bulib, boshka bir metod bilan kushib olib borilgandagina yaxshi natija beradi. O'yin yaxshi yulga kuyilgan pedagogik jarayonda bolalarning butun xayotini kamrab oladi va uning kizikarli utishini ta'minlaydi. Bolalar o'yinining uziga xosligi shundaki, u tevarak - atrofdagi xayotni, kishilarning faoliyati, ishlari, xarakatlarini, ularning ish jarayonidagi uzaro munosabatlarini aks ettiradi. O'yin paytida xona bolalar uchun dengiz, urmon, metro stansiyasi, temiryul vagoni bulishi mumkin va x.k. O'yinning ijodkori, yaratuvchisi-bolalardir. Ular o'yinda uzlariga tanish bulgan xayotiy vokea va xodisalarni ularga bulgan munosabatlarini aks ettiradilar. Bolalar

o'yinining yana bir uziga xos xususiyati - unda xarakat, suz va obrazlarning uzaro bogaanib ketishidir. O'yinda bola uzi aks ettirayotgan kaxramonlarning xis-xayajoni, kechinmalari, xarakatlari bilan yashaydi. Bola xech kachon jim uynamaydi, bitta uzi uynasa xam u o'yinchok bilan gaplashadi, uzi tasvirlayotgan kaxramon bilan mulokot urnatadi, onasi, bemor, shifokor, xullas xamma-xammaning urniga uzi gapiraveradi. Nutk o'yin jarayonida juda katta axamiyatga ega. Nutk orkali bolalar fikir almashadi, uz xis-tuYFu, kechinmalarini urtoklashadi. Suz bolalar urtasida dustona munosabatlar urnatilishiga, tevarak - atrofdagi xayot vokealari va faktlariga bir xilda munosabatda bulishga yordam beradi.

Vokeaband o'yinlar: Vokeaband o'yin bolalarning kizikarli ermagigina bulib kolmay, shu bilan bir katorda u bolalarni rivojlantirish va tarbiyalashning muxim vositasi xamdir. Ammo o'yin kattalar tomonidan tashkil etilib, unga raxbarlik kilingandagina ijobiy natija beradi. Tarbiyachi bolalar o'yiniga raxbarlik kilar ekan, bola shaxsining xamma tomonlariga, ongiga, xis-tuYFulariga, irodasiga, xulkiga ta'sir etishi va bundan bolalarni akliy, axlokiy, estetik va jismoniy tomondan tarbiyalashda foydalanish lozim. Vokeaband o'yin jarayonida bolalarning bilimlari va tasavvurlari boyib, chukurlashib boradi. O'yin davomida bolalarning nutkidagi kamchiliklar korreksiyalanadi, mayda kul motorikalari xarakatchanligi rivojlantiriladi. Tarbiyachi bolalar o'yiniga raxbarlik kilayotib ularni jamoa orkali xam tarbiyalab boradi. O'yin jarayonida bolalar uz xoxishlarini jamoa xoxishi bilan kelishib olishga o'yinda urnatilgan koidalarga rioya kilishga urganadilar. Vokeaband o'yinlarning asosiy maksadi maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni ijtimoiy xayot, kasblar bilan tanishtirish, luFat boyligini ustirishga karatilgan buladi. Vokeaband o'yinlar asosida bolalarning atrof-olam xakidagi bilimlari kengaytiriladi, luFat boyligi rivojlantiriladi, bolalar narsalarning rangi, shakli, nima uchun va kaerda ishlatilishi xakidagi tushunchalari kengaytirilib boriladi.

Xarakatli o'yinlar: Xozirgi rivojlangan davrda uz ishiga ijodiy yondoshadigan shaxs shakllanib kelmokda. Bu bolalarni xar tomonlama barkamol kishilar kilib voyaga yetkazishda, ularga jismoniy, akliy va estetik tarbiya berish katta axamiyatga ega. "Sog tanda - somom akl" deydi xalkimiz. Xa, jismoniy somom bola barcha ishlarni yaxshi bajaradi, tetik va xushchakchak buladi. Axolining som^ini mustaxkamlashda, shaxsni kamol toptirishda, yoshlarni mexnatga va Vatan ximoyasiga tayyorlashda jismoniy tarbiya, sport, ularning kundalik xayotga joriy etishning axamiyati usib bormokda. Somomlashtirish vazifalarini xal etishda ochik xavoda mashFulotlarni olib borish katta axamiyatga ega. Ochik xavodagi mashFulotlar bolalarning tabiat va ob-xavo xodisalari xakidagi bilimlarini kengaytiradi, bu xodisalar orasidagi bomanish sabablarini urganishga yordam beradi, bu esa uz navbatida fikrlashni, nutkini uz tushunchalarini bayon etishni rivojlantiradi. Turli xarakatlar bolaning xissiyotiga ijobiy ta'sir kursatadi, bolaning irodasini mustaxkamlashga, mustakillikni rivojlantirishga yordam beradi. Koidali xaraktli o'yinlar maktabgacha tarbiya yoshidagi, kichik va urta maktab yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalashning eng ma'kul bulgan vositalaridan biri xisoblanadi. Xarakatli o'yinlar orkali bola

jismonan va aklan rivojlanadi, irodasi mustaxkamlanadi, bola jamoada uzini tutishga, ma'lum koidalarga rioya kilishga urganadi. Xarakatli o'yinlarning yetukligi shundaki, bunda inson uchun xos bulgan xarakatlar: yurish, yugurish, sakrash, oshib utish, otish va ilish kabi mashklarning barchasini kamrab oladi. Xarakatli o'yinlar bolada fakat tezkorlik, chakkonlik, kuch, chidamlilikni tarbiyalab kolmasdan balki, uning axlokiy jixatdan tarbiyalanishiga yunaltirilgan bulishi kerak. Masalan: guruxli o'yinlar bolada urtoklik, mexribonlik, shaxsiy karashlarini uzgalar karashiga moslashtira bilish xislarini tarbiyalaydi. Bolada sofdillik, tugrilik, uzgalar fikrini xurmat kilishga urgatadi. Bu sifatlar esa turli mexnat jarayonida asosiy urin egallaydi. Bola xayotining kun tartibini shunday tashkil etish kerakki, boFchada, maktabda, uyda bola xarakat faoliyatiga bulgan talabini kondira olsin. Xarakatlarga bulgan extiyojlarni kondirish vositalaridan biri o'yinlar bulib, bolalarga bexisob xursandchilik va kuvnoklik baxsh etadi. O'yinlar biror - bir mazmunli, jamoali, jamoasiz, guruxli, shuningdek uz xarakati buyicha jismoniy sifatlarni namoyon etishga yunaltirilgan bulishi kerak. O'yinlarni tuiri tashkil etish katta axamiyatga ega. Ukituvchi yoki tarbiyachi o'yinning mazmunini kanday tashkil etishni oldindan uylab kuygan va reja asosida olib borishi maksadga muvofik xisoblanadi. Mazmun kiska, anik, xissiyotli bulishi kerak. O'yinning vaktini chegaralash xam yoddan chikmaslik kerak. Bu o'yinning zarur shartlaridandir. Xar bir o'yin utilgandan keyin o'yinga yakun yasash va baxolash, taxlil kilish mukim shartlardan biri xisoblanadi. O'yinda faol ishtirok etgan bolalar maktov eshitib raxbatlantirishlari, kim o'yin koidalariga rioya kilmaganligi, koidalarni buzganliklari, kaysi bola o'yinda faol ishtirok etmaganligiga izok berib boriladi. Xarakatli o'yinlarni tashkil etish va utkazish jarayonida o'yin Foyasi, milliyligi, ilmiyliyligi va rejasiga e'tibor berib, tarbiyaviy, ta'limiy, sogaomlashtirish natijalariga erishishga karatilishi kerak. O'yinning muvaffakiyatli utishi kup jixatdan rollar taksimotiga boilik buladi. Shuning uchun o'yinda ishtirok etayotgan bolalarning xarakteri, individual xususiyatlarini va rivojlanish darajalarini inobatga olish kerak. O'yin davomida javobgarlik va asosiy rollar bitta bolaga topshirilmasdan, asta-sekin barcha bolalarni jalb kilib borish lozim. Tarbiyachi kar bir bolaning umumiy kolatini kuzatib, taxlil kilib borishi lozim. Bola uzok vakt bitta xolatda turib kolmasligi, me'yordan ortik tez chopmasligi, o'yinga nisbatan befark bulmasligini nazorat kilib borish lozim. Utilgan o'yin mukokamasiga barcha bolalar jalb etilishi kerak. Bu esa bolalarni uz xarakatlarini taxlil kilishga urgatadi. O'yin koidalari va xarakatlarini tuFri bajarishga ongli munosabatlarni uYFOtadi.

Didaktik o'yinlar: Didaktik o'yinlar bolalar tarbiya vositasi sifatida keng kullaniladi. Didaktik o'yin ta'lim bilan bevosita bod lik bulib unga yordam beradi. Didaktik o'yin bolalarning ish va imkoniyatlariga mos keladigan ta'lim berish metodidir. Didaktik o'yinlar bolalarning tevarak atrof tuFrisidagi bilimlarini mustakkamlashga yordam beradi, uz shaxsiy tajribalari va mashFulotlarda olgan bilimlarini amalda kullay bilishga urgatadi, ulardagi fikrlash kobiliyatlarini, ijodiy kuchlarini, sensor jarayonini rivojlantiradi, olgan bilimlarini tartibga soladi. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayonini yengilrok va kizikarlirok kiladi. Bolalar yoshlariga mos kizikarli faoliyat orkali o'yinda amalga oshiriladigan akliy tarbiya

vazifasini juda oson va yaxshi uzlashtiradilar. Didaktik o'yin kattalar tomonidan bolalarni akliy rivojlantirish maksadida yaratiladi. Unda o'yin elementlari kancha kup bulsa, bolalarga u shuncha kup kuvonch bagashlaydi.Didaktik o'yinlarning mukim tomoni uni utkazishdan kuzda tutiladigan Foyadir. O'yin Foyasi bolalarda o'yinga kizikish uYFOtadi, kupincha bu Foya didaktik o'yinni boshlashga sababchi buladi. Didaktik o'yinda amal kilinadigan koidalar o'yin xarakatlarinig tuiri notugriligini aniklovchi va ularga baxo beruvchi mezon xisoblanadi. Bolalarning biror bolaga nisbatan "U o'yin koidasini buzib uynayapti" deyishlarining uzi ularning o'yin koidalariga kandaydir uzgartirib bulmaydigan konundek munosabatda bulishlarini kursatadi. Bolalarning o'yin koidalarini urganib olishlari va ularga rioya kilishlari ularda mustakillikni o'yin jarayonida uz uzini uzaro bir birlarini nazorat kila bilishi kobiliyatini tarbiyalashga yordam beradi. Didaktik o'yinning o'yin faoliyati sifatidagi uziga xos xususiyati shundan iboratki, tarbiyachining bolalar bilan va bolalarning bir birlari bilan uzaro munosabatlari o'yin tarzida buladi. Bolalar kupincha o'yin mazmuni bilan belgilanadigan va o'yin xarakatlari talab kiladigan biron bir rol bajaradilar. Didaktik o'yin amaliy faoliyat bulib unda bolalar mashFulotlarda olgan bilimlaridan foydalanadilar. Bu jixatdan didaktik o'yinning axamiyati shundan iboratki, u olingan bilimlarini turlicha kullanishi uchun akliy faoliyatni kuchaytirish uchun kat'iy sharoit yaratadi. Yakka tartibdagi didaktik o'yinni tashkil kilish bilan tarbiyachi aloxida munosabatlar uchun kulay sharoit yaratadi, akliy faolliyatda orkada kolishning sabablarini aniklaydi, kup mashk kildirish bilan bunday bolalarning usish darajasini oshiradi.

Didaktik o'yinlar kuyidagi maksadlarda utkaziladi. Bolalarda didaktik o'yinchoklar bilan yakka yakka uynash kunikmasini rivojlantirish, jamoa o'yinlarini tashkil etish, narsalarni fakat bir rangiga karab ajratib olish, katta kichikligiga karab ajratish xalkachalarni va kubikchalarni muntazam shaklda terib, ulardan narsalar yasash. Musikaviy didaktik o'yinlarda esa musika ovozlarining ba'zi bir xususiyatlarini fark kilishga urgatish kadam va yugurish ritmini ajrata bilishga urgatish vazifalari xam xal etiladi. Didaktik o'yin orkali bolalarda eshitish, kurish, sezish a'zolari yordami bilan turli narsalar va ularni yasash uchun ishlatilgan materiallarning xossalarini bilib olish, narsalarni tashki kurinishga karab bir biriga takkoslash guruxlarga ajratishni urgatish vazifalari amalga oshiriladi. Didaktik o'yin davomida bolalar urtaga kuyilgan masalani xal etishda sabr matonatli bulishga, kizikuvchanlikka, dikkat e'tiborlikka odatlantirib boriladi. Musikaviy didaktik o'yinlar orkali tovushlarni dikkat bilan tinglab baland pastligiga ritmiga, tembriga, dinamikasiga karab bir biridan fark kila olishga urgatib boriladi. Katta guruxda didaktik o'yinlar kuyidagi vazifalarni xal etishni maksad kilib kuyadi. Kuzatuvchanlik, narsalarni tekshira bilish, bir birini takkoslay olish, ularning belgilaridagi kichik farklarni aytib bera olish kabi sensor kobiliyatlarini tarbiyalash, biron xayvon, usimlik, transport ta'rif tavsif kilib berilganda ularning nomini topa olish malakasini ustirish, bolalarni umumiy tasavvurini buyumlarni umumiy belgilariga karab guruxlarga bulish kobil yatini rivojlantirish, suz boyligini faollashtirish va tuldirish, kismlardan yaxlit narsalar (kubiklar, mozaika va boshkalar) yasash malakasini ustirish.

Nazorat savollari:

1. Bolaning jismoniy, axlokiy, akliy, nutriy rivojlanishida o'yinning axamiyati.
2. O'yin xakida shark mutafakkirlari va olimlarning karashlari.
3. O'yinni tashkil etish va utkazishga kuyiladigan talablar.
4. Vokeaband o'yinlar va ularning maksad, vazifalari. (o'yinlar keltiring).
5. Didaktik o'yinlar va ularning maksad, vazifalari. (o'yinlar keltiring).
6. Xarakatli o'yinlar va ularning maksad, vazifalari. (o'yinlar keltiring).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik Uzbekiston davlatini mard va olijanob xalkimiz bilan birga kuramiz" mavzusidagi Uzbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bagishlangan Oliy Majlis palatalarining kushma majlisidagi nutki. - T.: "Uzbekistan", 2016.

1. Mirziyoev Sh.M. "Konun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt tarakkiyoti va xalk farovonligi garovi" mavzusidagi Uzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kabul kilinganining 24 yilligiga bagishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. - T.: "Uzbekiston", 2017.

2. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o'yin. Toshkent-2013.

3. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.

5. K.Shodieva "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tugri talaffuzga urgatish" Toshkent.1995.

6. Igrы v logopedicheskoy rabote s detmi. Pod red. V.I.Seliverstva. Moskva 1991.

7. Sobotovich Ye.F. Rechevoe nedorazvitie u detey i puti yego korreksii. - Moskva - 2003.

8. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent - 1998.

9. Filichyova T., Chirkina. G.V. Korreksionnoe obuchenie i vospitanie detey 5-letnogo vozrasta s obshim nedorazvitie rechi. - M.: 1991.

2- Mavzu: Artikulyatsion motorikani rivojlantirishga karatilgan o’yinlar (2 soat)

Reja:

1.1. Til xarakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlar.

1.2. Lab xarakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlar.

1.3. Pastki jag xarakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlar.

Tayanch iboralar: nutk apparati, artikulyatsiya, nutkning tulik rivojlanmasligi, faollashtirish.

1.1.Тил харакатчанлигини ривожлантиришга каратилган уйинлар

...он ва мукаммал ривожланишида артикуляцион ... астки жагаарнинг анатомик тузилиши ва ... ода ривожланганлиги мухим ахамиятга эга. Ушбу ... тузилишлар нуткнинг тулик ривожланмаслигига ...

Shuning uchun xam logopedik mashFulotlarga bolalarda nutk apparati xarakatchanligini rivojlantiriuvchi o’yinlar olib boriladi. Bu mashFulotlarning asosiy vazifasi bolalarda nutk apparati, ya’ni til, lab va pastki jaF, tilchaning xarakatlanishini rivojlantirishga karatilgan. Kuyida nutk apparati xarakatchanligini rivojlantiruvchi o’yinlarni keltiramiz.

“Shirin murabbo” o’yini

O’yinning maksadi: Til xarakatchanligini faollashtirish.

O’yinning borishi: Bolalarga murabboni yalayotgan kizning rasmi kursatiladi. Logoped bolalarga karata shunday deydi: Karanglar bolalar Lolaxon murabbo yaxshi kurar ekan. U murabbo yeganda uning yukorigi va pastgi labiga murabbo yopishib kolibdi. Kiz murabboni tili bilan yalab tozalamokchi. (Til xarakati bilan murabboni yalash kursatiladi). Sungra bolalar xam ushbu mashkni kaytaradilar.Logoped xar bir bola mashkini kanday bajarayotganini kuzatib boradi.

“**Tishlarimizni tozalaymiz” o’yini**

O’yinning maksadi: Til xarakatchanligini faollashtirish.

O’yinning borishi: Bolalar logopedga karagan xolda bir kator bulib utiradilar. Bolalarga rasm kursatiladi. Karanglar bolalar, bola kanday kilib tishlarini tozalayapti. Biz xam xozir sizlar bilan tishlarimizni tozalaymiz. Fakat shyotka bilan emas, balki tilimiz bilan. Avval logoped til bilan tishlarini tozalashni bolalarga uzi kursatib beradi. Sungra xar bir bolani oldiga chakirib mashkni bajarishini

kuzatib boradi. Mashk bir necha marta bajartiriladi. Bolalar mashklarni anik bajarilishi nazorat kilib boriladi.

“Ot” o’yini

O’yinning maksadi: Til uchi xarakatchanligini faollashtirish.

O’yinning borishi: Bolalar kator bulib turadilar, ya’ni ular otchalardir. Logopedning “Ketdik” degan suzidan sung bolalar yuradilar va shu bilan birga ot yurishiga taklid kiladilar (tra-tru, tra-tru). “Tuxtang” deyilgandan sung esa tuxtab, otni tuxtatish ovoziga taklid kiladilar (Drr-drr...). Sungra logoped kar bir bolaga alokida talaffuz ettiradi. Logoped bolaning tili yukoriga tishlar orasida bulishini va til uchi xarakatlanishini kuzatib borishi kerak. Til uchini tugri kutarishga e’tibor berish kerak. Agar bola ushbu mashkni bajara olmasa, konfet surishga taklid etishini urgatish orkali ushbu mashk urgatiladi.

“Soatcha” o’yini

O’yinning maksadi: Til xarakatchanligini rivojlantirish.

O’yinning borishi: Bolalar yarim doira shaklida utiradilar. Logoped bolalarga karata shunday deydi. Kdranglar bolalar biz ertalab uxlab yotgan edik. Soatimiz jiringlab koldi. Biz soatga karasak millari xarakat kilayotgan ekan. Kelinglar biz kam tilimiz bilan xarakat kilamiz. Logoped bolalarga tillarini ungga, chapga, yukoriga, pastga karakat kilishni kursatadi. Bolalarning xarakatlarni anik bajarishi kuzatib boriladi.

1.1. Lab xarakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlar.

“Лабларимиз булочкадай думалок” уйини

Уйиннинг максади: Лаб каракатчанлигини фаоллаштириш.

Уйиннинг бориши: Логопед болаларга думалок булочка чизилган расмни курсатади ва болалардан “Kim lablarini шундай думалок кила олади?” деб сурайди. Аввал logoped bolalarga uzi lablarini dumalok shaklga keltirishni kursatib beradi (o-o-o-o). Sungra bolalarni ketma-ket chakirib, mashkni erkin bajarish tavsiya etiladi. Bolalar mashkni erkin bajarishi kuzatib boriladi. Mashkni bajarishda lablarning tuFri xarakati kuzatib boriladi, OFiz ochilgan kolda buladi, lekin pastki jaF oldinga chikib ketmasligi kerak.

“Kim yaxshi kuladi?” o’yini

O’yinning maksadi: Lab xarakatchanligini faollashtirish. **Jixoz:** BuFirsok, kuFirchok.

O’yinning borishi: Bolalar yarim doira xolda utiradilar. Logoped bolalarga shunday deydi. Bolalar xammamiz mexmonga borishni va mexmon kelganini yaxshi kuramiz-a. Bugun bizning boFchamizga xam mexmonlar kelishmokchi.

Biz juda xursand buldik. “Biz xursand bulganimizda kulamiz”, mana bunday (uzi kulib kursatadi). Biz juda xursand bulib kulganimizda tishlarimiz kurinadi. Kani bolalar topinglarchi boFchaga kim mexmonga kelyati?, tunri buFirsok bilan kunirchok. Xammamiz xursand va kulib ularni kutib olamiz. Bolalar tishlarini kursatib kuladilar. Mexmonlar bilan uynab juda xursand buldik. Endi mexmonlarimiz ketmokchi. Biz xafa buldik. Tishlarimizni bekitamiz. Mexmonlarimiz yana kelamiz deyishdi. Biz xursand buldik. Kulamiz. Shu tarika mashklar bir necha marta takrorlanadi. Lab xarakatlarining anik bajarilishi kuzatib boriladi.

“Kim nay chala oladi?” o’yini

O’yinning maksadi: Lab xarakatchanligini faollashtirish.

O’yinning borishi: Bolalar yarim doira xolda logopedga karagan xolda utiradilar. Logoped bolalarga nayning rasmini kursatadi va bolalardan lablari bilan nay xosil kilish suraladi. Avval logoped nay chalishni taklid kilishni bolalarga uzi kursatib beradi. Sungra bolalardan talaffuz etish suraladi. Nay chalinyapti deganda bolalar lablari bilan nay chalish xarakatini bajaradilar. Kuy tugadi deyilganda bolalar lablarini oddiy xolga keltiradilar. Mashk bir necha marta takrorlanadi va anik bajarilishi logoped tomonidan kuzatib boriladi.

1.2. Pastki jaF xarakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlar

“Urmonda” o’yini

O’yinning maksadi: Lab va pastki jag xarakatchanligini faollashtirish.

Jixoz: Savatlar.

O’yinning borishi: Kiz va bolalar doira bulib turadilar. Ularning kulida savatchalar bor. Bolalar urmonga kuzikorin tergani ketishyapti. Logoped bolalarga shunday deydi: Xammamiz kuzikorinni yaxshi kuramiz, kup kilib kuzikorin terishimiz kerak. Lekin uzokka ketib, adashib kolmanglar. Agar adashib kolsanglar bir - birimizni “au-au-au” deb chakiramiz. Lekin bitta bola urmonda adashib koldi. Bolalar urtoklarini kidirishyapti. Au-au Nargiza kaerdasan? Logoped xar bir bola au-au tovushlarini kanday talaffuz etayotganini kuzatib borishi kerak. Au-tovushlari talaffuz etilayotganida pastki jaFimiz bir oz pastga tushadi, lablar dumalok xolatda buladi. Ushbu mashk bolalar tomonidan tuFri bajarilishi kuzatib boriladi.

“^yFUp40K uxlamokchi” o’yini

O’yinning maksadi: Pastki jaF xarakatchanligini rivojlantirish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga murojaat kilib shunday deydi: Karash lar sizlar bilan uynab kugirchogimiz charchab kolibdi. Uning uxlagisi keldi. U chukur nafas olib esnayapti. Logoped bolalarga bir necha marta esnash imitatsiyasini kursatib beradi. Esnaganimizda ogzimiz ochik xolda, chukur nafas olamiz, pastki jagimiz esa pastga tushgan xolda buladi. Vazifani kursatib bergandan sung logoped bolalarning vazifani tugri bajarib borishini kuzatadi.

“Xushlarni bokish” o’yini

O’yinning maksadi: Pastki jaF xarakatchanligini rivojlantirish.

O’yinning borishi: Bolalar logopedga karama-karshi stulchalarda utirishadi. Logoped bolalarga bir kush tasvirlangan rasmni va poloponlarga don berayotgan kushchaning rasmini kursatadi. Sungra logoped: Xozir biz o’yin uynaymiz. Sizlar kushchalar bulasizlar. Men esa ona kush bulaman. Ona kush don olib keladi, uamma kushchalar tumshuklarini ochishadi. Donni yeb bulishgach tumshuklarini yopishadi-deb aytadi. Bolalar ushbu uarakatlarni bajarishadi. O’yinni bir necha marta kaytarish mumkin. O’yin davomida bolalar tugri va tinch utirishlari, boshlarini tugri tutishlari kerak. Ayniksa ogizni ochganda va yopganda boshni orkaga tashlamaslik kerak, xarakatlarni anik bajarish lozim. Xarakatlar pastki jag, til va lab tinch turgan uolda bajariladi.

“Xuvnok tilcha” o’yini

O’yinning maksadi: nutk apparati xarakatchanligini rivojlantirish.

O’yinning borishi: Bu o’yinni bolani kiziktirgan xolda olib borish kerak. Logoped bolalarga uning ogiz bushligi uy deb tasavvur etishni tushuntiradi. Bu uychada kichkinagina, kuvnokgina tilcha yashaydi. Tilcha erta turib oynalarni ochib xonaga toza xavo kiritadi. Bunda bolalar ogzini ochadi. Tilcha yuzini yuvadi, bunda tili bilan lablarini yalaydilar. Choy ichsin deganda bola tilini uchini ikki chetini buklagan uolda uavoni ichiga tortadi. Logoped o’yinni davom ettiradi. Tilchamiz nonushta kilgandan sung uynagani tashkariga chikadi, deganda bola ikki lunjini ishiradi. Sung tilcha toshdan toshga sakrasin deganda bola til uchi bilan birma-bir tishlariga tekkizib chikadi. Logoped endi tilini otda sayirga chikdi deganida bola tilini uchini tanglayga botirib ot tuyoklarining ovoziga uxshab ovoz chikaradi. Bu jarayon davomida bolaning lablari gox kulgu, gox chuchchaygan xolatida buladi. Allbatta bola bu mashklarni logoped bilan birgalikda taklid asosida bajaradi. Keyinrok esa mustakil tarzda bajarishni boshlaydi.

Nazorat savollari:

1. Periferik nutk organlariga kaysi organlar kiradi.
2. Nutk xosil bulishida nafas, ovoz, artikulyatsion apparatning urni.
3. Lab karakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlarga kanday o’yinlar kiradi.
4. Til karakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlarga kanday o’yinlar kiradi.
5. Pastki jaF karakatchanligini rivojlantirishga karatilgan o’yinlarga kanday o’yinlar kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Tankidiy taklil, kat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - kar bir rakbar faoliyatining kundalik koidasi bulishi kerak. -T.:

“Uzbekistan” - 2017.
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob kalkimiz bilan birga kuramiz. - T.: “Uzbekiston”, 2017.
3. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o’yin. Toshkent-2013.
4. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.
5. Sobotovich Ye.F. Rechevoe nedorazvitie u detey i puti yego korreksii. - Moskva - 2003.
6. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent - 1998.
7. Nazarova E.N., Nurkeldieva D.A., Chicherina Ya. Logopedicheskie igrы. Toshkent-2007.
8. Krutiy G. Uchimsya igraya. Moskva - 2000 g.
9. Filichyova T., Chirkina. G.V.Ustranenie obshego nedorazvitiya rechi u detey doshkolnogo vozrasta / Prakticheskoe posobie. - M.:2004.
10. Filichyova T.Osobennosti formirovaniya rechi detey doshkolnogo vozrasta. - M.: 2000.

3- Mavzu: Tovushlar talaffuzini shakllantirish, mustakkamlashga karatilgan o’yinlar

Reja:

1.1. SirFaluvchi tovushlarni nutkka kuyish, mustakkamlash va farklashga karatilgan o’yinlar.

1.2. Shovkinli tovushlarni nutkka kuyish, mustakkamlash va farklashga karatilgan o’yinlar.

1.3. Sonor tovushlarni nutkka kuyish, mustakkamlash va farklashga karatilgan o’yinlar.

1.4. Til orka tovushlarni nutkka kuyish, mustakkamlash va farklashga karatilgan o’yinlar.

Tayanch iborala: SirFaluvchi va shovkinli tovushlar, sonor tovushlar, til orka tovushlari, mustaxkamlash, nutkka kuyish, farklash.

1.1. SirFaluvchi tovushlarni nutkka kuyish, mustaxkamlashga karatilgan o’yinlar

Ma’lumki, tovushlar talaffuzidagi kamchiliklarni bartaraf etishda uning sabablariga alokida e’tibor beriladi. Chunki, artikulyatsion motorika karakatchanligining yetishmasligi va fonematik idrokning rivojlanmaganligi tovushlar talaffuzidagi kamchiliklarni keltirib chikarishga sabab buladi. Fonematik idrokni shakllantirish va rivojlantirish ishlari esa tovushni nutkka kuyish va mustakkamlash ishlari bilan parallel ravishda olib boriladi. Tovushlar talaffuzining buzilishi aoosan artikulyatsion jikatdan talaffuz kilish kiyin bulgan tovushlarda kuzatiladi. Shunday tovushlar katoriga sirFaluvchi tovushlar kiradi. Bu tovushlardagi kamchiliklarni bartaraf etish ishlarini bolalar uchun kizikarli bulgan o’yin faoliyati bilan bogaab utish orkali, korreksiyalash ishning samaradorligini

oshiradi.

“Nasos” o’yini

O’yinning maksadi: Bolalarga “S” tovushini tugri talaffuz etishga urgatish.

O’yinning borishi: Bolalar stulchalarda utirishadi. Logoped bolalarga shunday deydi: - Xozir biz velosipedda sayr kilishga chikamiz. Velosipedda sayr kilishdan avval uning kamerasiga kavo damlanganmi yoki yukmi shuni tekshirishimiz lozim. Velosiped uzok vaktgacha minilmaganligi sababli kamerasi bir oz bushab kolibdi. Unga kavo yuborish kerak. Nasos bilan kameraga kavo yuboramiz. Nasosdan chikayotgan kavo S-S-S, deb ovoz chikaradi. Bolalar avval birma-bir, ungra birgalikda nasos karakatiga taklid kilib, kameraga dam uradilar. Kameraga dam berish vaktida S-S-S tovushini chuzibrok talaffuz etadilar. Bolalar S tovushini tuFri talaffuz etishlari uchun lab va tilning tuFri kolatda bulishi va xavo okimining til urtasidan chikishiga z’tibor berib borish zarur.

“Dukon” o’yini

O’yinning maksadi: “S” tovushini suzlarda tuFri talaffuz etish.

O’yinning borishi: Logoped tomonidan bolalarga o’yin koidalari tushuntiriladi. Bolalar tasavvur kilinglar mana bu stol-dukon, stol ustidagi rasmlar, o’yinchoklar dukonida sotiladigan narsalar.

Logoped bolalarga karata murojaat etadi. Bolalar kozir sizlar bilan shu o’yinni birgalikda uynaymiz. Xozir kar biringizni dukonga, ya’ni oldimga birma-bir chakiraman va kelgan bola dukondan uziga yokkan narsani xarid kilib olishi kerak va dukondan xarid kilgan o’yinchok va narsalarning nomini chiroyli, baland ovoz bilan nomlab beradi.

-soat-sovun-sandik

-asal-arslon-

-gilos-avtobus-

O’yin davomida asosan “S” tovushi satnashgan suzlarni ypFy berib jarangdor ovoz bilan talaffuz silishga e’tibor beriladi.

“Gullar va asalarilar” o’yini

O’yinning maksadi: “Z” tovushini nutkka kiritish.

O’yinning borishi: O’yin boshlanishidan oldin kim asal arilar bulishi, kim esa gullar bulishi anislanib olinadi (masalan uFil bolalar asal arilar, siz bolalar esa gullar). Keyin xammalari xona buylab yoki maydonchada yuguradilar. Logoped ishorasidan sung (chapak chalish yoki biror bir predmetga urishi) siz bolalar ya’ni gullar tizzalari bilan utiradilar. Asalarilar sanotlarini sotsib guldan gulga sunib yuradilar. Buni ular asalarilarga taslid silgan xolda bajaradilar: V-zz-z-z. Logoped yana chapak chalishi bilan bolalar rollarini almashtiradilar. Bolalar asalari bulib uchganlarida ularning xarakati va “zz-zz-zz” deb tuFri talaffuz etishlari talab etiladi. Tovushlarni talaffuz etishlarida artikulyatsiyaning tuFriligi nazorat silib boriladi.

“Chivinlar” o’yini

O’yinning maksadi: “Z”tovushini nutssa kiritish.

O’yinning borishi: logoped bolalarga murojaat etib, xammangiz meni dissat bilan eshitinglar. Bugun sizlar bilan yana bir yangi o’yin uynaymiz. O’yinning nomi “chivinlar”. Bolalar bilan sanday silib bossa sayrga borganliklari xatsida suxbat utkaziladi. Bolalar, esingizdami, biz sizlar bilan bossa sayrga borgan edik? Kechki payt chivinlar vizillab kelib, bizni xup chassan edi. Xozir sizlar bilan “chivinlar” o’yinini uynaymiz, deyiladi. Bolalar buning uchun biz ikki guruxga bulinamiz. Birinchi gurux bolalari chivinlar, ikkinchi gurux bolalari esa sayr silib yuruvchilar bulishadi. Chivin bulgan bolalar “z z z” deb sayr silib yurgan bolalar ketidan yugurishadi. Sayr silib yurgan bolalar esa chivinlardan sochishga, yashirinishga xarakat silib, uylariga yugurishadi. Xona burchagidagi stulchalar uycha xisoblanadi. Sungra rollar almashinadi. Xammaga tushunarlimi, unda boshladik. Bolalarning umumiy xolati va tovushni tugri talaffuz e’tishiga e’tibor berib boriladi.

“Rasmni juftini top” o’yini

O’yinning maksadi: «Z» tovushini suzlarda tuFri talaffuz silishga urgatish.

O’yinning borishi: Bolalar stullarda utirishadi. Logopedning stoli ustida teskari silib suyilgan rasmlar turadi. Xar bir bolaga xuddi shu rasmdan yana biri berib chitsiladi. Logoped bolalardan birini chatsiradi va chatsirilgan bola stoldagi rasmlardan birini oladi va uni kursatib baland ovoz bilan “Men zanjirni rasmini oldim, kimda xuddi shu rasmning jufti bor” - deydi. Shu rasmning jufti bulgan bola

urnidan turadi. Urnidan turgan bola xam urtoslariga rasmni kursatib, “Mendagi rasmda xam zanjir tasvirlangan”, deydi. Bolalar xar juft rasmni ustiga suyadilar. O’yin shu taritsa to stol ustidagi rasm tamom bulguncha davom etadi. Buning uchun “z”tovushi suzning boshida, urtasida, oxirida kelgan rasmlardan foydalaniladi.

Bularga: zina, uzum, piyoz, dazmol, muzsaymos, uzuk, oshpaz, sabzi, tarvuz rasmlari kiradi.

“Adashma” o’yini

O’yinning maksadi: S-Z tovushlarini bir-biridan farklashga urgatish.

O’yinning borishi: Bolalarga ikkitadan rasm beriladi. Bittasida nasos tasvirlangan, ikkinchisida chivin rasmlari. Nasos tasvirlangan rasmni bolalar chap sullariga oladilar. Chivin tasvirlangan rasmni esa ung sullariga oladilar. Tarbiyachi nomida S yoki Z tovushi xamda bir suzda S va Z tovushi bor bulgan rasmlarni bolalarga kursatadi va nomini aytadi. Masalan: sabzi, sumka, yulduz, gazeta, somsa va xakazolar.

Bolalar suzda xar ikki tovush bor bulgan rasmlarni kursatadilar va S-Z tovushlarida saysi biri suzning boshida kelayotganligini aytadilar. S va Z tovushini rasmlar orsali tassoslash kerak. MashFulot paytida nomida S va Z tovushi bulgan rasmlardan xam foydalanish mumkin. Agar logoped bolalarga bunday rasmlarni kursatsa, bolalar sullaridagi rasmlarni kursatmasliklari kerak.

1.2. Shovkinli tovushlarni nutkka kuyish, mustaxkamlash va farklashga oid o’yinlar

“Urmon shovullaydi” o’yini

O’yinning maksadi: “Sh”tovushini nutsda xosil silish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga yozda boF yoki urmonda sayr silganliklarini eshitishini taklif etadi. U yerda baland daraxtlarni surganliklrini uzun-uzun shoxlarida barglar kup ekanligini eslashadi. Shamol esganda daraxtning shoxlari tebranib “sh-sh-sh” degan ovoz chitsaradi. Avval shamol sekin esadi, bunda bolalar sekin ovozda “sh- sh-sh” deb talaffuz etadilar va sullarini xarakatga keltiradilar. Asta sekin shamol kuchayib boradi. Daraxtlarning barglari kuchli tebranadi. Bunda bolalar kuchli ovoz bilan “sh-sh-sh” deb talaffuz etadilar. Sungra logoped bolalarga sullarini daraxtning shoxchalariga uxshab yusoriga kutarishlarini va shamol esganda daraxtlarning shovullashga uxshash “sh- sh-sh” deb ovoz chitsarishlarini taklif etadi. Logoped tovushni birgalikda, sungra esa aloxida-aloxida talaffuz etishni tavsiya etadi.

Bolalar “sh” tovushini talaffuz etayotganlarida nutk apparati ya’ni lab, til, xarakatlari xavo okimining tuvri yunaltirilganligi kuzatib boriladi.

“Jimjitlik” o’yini

O’yinning maksadi: “Sh” tovushini mustaxkamlash.

O’yinning borishi: Boshlovchi devor oldida turadi. Bolalar esa ruparadagi devor oldida turadilar. Bolalar juda extiyotkorlik bilan boshlovchining oldiga yetib kelishlari kerak. Bolalar extiyotsizlik bilan xarakat kilganlarida boshlovchi “tish-tish-tish” deb ogoxlantiradi va bola tuxtaydi. Boshlovchining oldiga kaysi bola birinchi kelsa shu bola Folib deb topiladi va shu bola boshlovchi buladi. Logoped bolalarning “sh” tovushini tuFri va anik talaffuz etishini kuzatib boradi.

“Mushuk va sichkon” o’yini

O’yinning maksadi: Bogaangan nutkda “sh” tovushini mustaxkamlash.

O’yinning borishi: Stulchada bir bola kuzini yumib utiradi. U mushuk rolini bajaradi. Kolgan bolalar sichkonlar rolini bajaradilar. Sichkonlar sekin yurib mushukni oldiga keladilar va barmoklar yordamida senimi, shoshmay tur! ifodasini kullab kuydagi she’rni aytishadi.

Sichkonboylar jim buling,
Jim buling
Barokvoy kilividan
Ogox buling,ogox buling!

Shu suzlar aytilgandan sung mushuk uYFOnib ketadi va miyov deb sichkonni kuvlaydi. Sichkonlarning uyi chizikcha tortib belgilab kuyiladi va u yerga mushuk kira olmaydi. O’yin xamma sichkonlar ushlanmaguncha davom etishi mumkin. Oxirida kolgan bola yangi o’yinda boshlovchi buladi. Xamma ushlangan sichkonlar “sh”tovushi ishtirokida 2-3 ta suz aytishlari kerak.

“Urgimchak turidagi pashshalar» o’yini

O’yinning maksadi: “J” tovushini tuFri talaffuz ettirishga erishish.

O’yinning borishi: Bolalarning bir kismi urgimchak turini tasvirlab, kullarini tushirgan xolda doira bulib turib oladilar. Bolalarning kolgan kismi pashshalar bulib, ”j-j-j” degan xolda, doira ichida va atrofida uchib yuradilar. Urgimchak turiga ilingan bola kuchlirok oxangda “J” tovushini talaffuz etadi. Turga tushmagan bola Folib buladi.

“Sexrli kopcha” o’yini

O’yinning maksadi: “S” tovushini “Sh” tovushidan farklashga urgatish.

O’yinning borishi: Krpchaga sabzi, mushuk, shar, soat, soyabon, eshik, nasos, idish rasmlari solinadi.

Bolalar 2 guruxga bulinadilar. Logoped bir tomonga sichkon rasmini, ikkinchi tomonga mushuk rasmini ilib kuyadi. Guruxlardagi bolalar bittadan navbatma-navbat chikib, kolchan rasmni olib, unga kaysi tovush ishtirok etganiga karab uz joylariga turadilar, ya’ni “S” tovushi ishtirok etgan rasmni olsa, sichkon tomonga “sh” tovushi ishtirok etgan rasmni olsa, mushuk tomonga utadilar. Xamma olib bulgach, xar bir bola uz rasmini kursatib nomini aytadi. Kolgan

bolalar esa urtoni joyini tuFri tanlay olganligi yoki yukligini tekshirib boradilar. Logoped esa bolalar “s” va “sh” tovushlarini talaffuz etganlarida artikulyatsion apparat xolati kanday bulishini bolalarga tushuntiradi.

“Rasmlarni tanla” o’yini

O’yinning maksadi: “S-Sh” tovushlarini bir-biridan farklashga urgatish.

O’yinning borishi: Nomida “S” va “Sh” tovushi bor bulan rasmlar, suzlar tanlanadi.

Logoped bolalarni ikki guruxga ajratadi. Birinchi gurux bolalari “S” tovushi bor bulgan rasmlarni tanlab oladi. Ikkinchi gurux bolalari esa “Sh” tovushi bor bulgan rasmlarni tanlaydi. Logopedning stoli ustiga rasmlar ung tomoni bilan tartibli kilib kuyilgan buladi. Xar bir guruxdan bittadan bola chikib uzlariga taa’llukli bulgan tovush uchun rasm olib, joylariga utiradilar. Bolalar rasm va predmetlarni tanlab olib bulgandan sung, xar bir bola urnidan turib, rasmlarning nomini aytadi. Rasmlarning nomini aytganda “S” yoki “Sh” tovushini boshka tovushlardan ajratib aytishlari kerak. Kolgan bolalar rasmni nomini aytgan bola uni tuFri tanlaganmi yoki yukmi kuzatib boradi. Sungra bolalarning uzlari shu tovushlar uchun suz uylaydilar va aytadilar. Logoped “S” va “Sh” tovushlari bor bulgan suzlarni aytadi, bolalar esa bu suzlarni takrorlaganlarida “S-Sh” tovushini tuFri talaffuz etishlari kerak. Masalan: Sochik, shaftoli, moshina, gilos, sham, sholFOm va boshkalar. Bolalar suzlarda S va Sh tovushini, boshka tovushlarga nisbatan chuzibrok talaffuz etishlari S va Sh tovushi kaerda kelishini aniklashlari lozim. Bolalarning S va Sh tovushlarini talaffuzidagi artikulyatsiyasi nazorat kilib boriladi.

“Top-chi, menda kaysi tovush ?” o’yini

O’yinning maksadi: Z-J tovushlarini bir-biridan farklashga urgatish.

O’yinning borishi: O’yin boshkaruvchisi tayinlanadi. Boshkaruvchi eshikdan tashkariga chikib turadi, kolgan bolalar esa nomida J tovushi bor bulgan suz uylab topadilar. O’yin boshkaruvchi kaytib kelib, xar kaysi bolaning yoniga boradi, u kimning yoniga borsa, shu bola uylagan suzni aytadi. Agarda boshsaruvchi aytilgan suzlarda J tovushini eshitsa, “j-j-j” deb, agar Z tovushini eshitsa, “z-z-z”, deb talaffuz etadi. Logoped va bolalar boshlovchi tovushlarni tuFri talaffuz etishini kuzatib boradilar. Sungra logoped bolalarga rasmlar tarsatib chitsadi. Xar bir bola navbatma-navbat chitsib, rasmni bolalarga kursatadi va uning nomini bildiruvchi suzda Z tovushi bulsa, uni chivin rasmi tasvirlangan rasm polotnosi chuntagiga solib suyadi, agarda J tovushi bulsa sungiz rasmi tasvirlangan rasm polotnosi chuntagiga solib suyadi. MashFulotning oxirida logoped bolalarga bir necha suzlarni aytadi va uni takrorlashlarini taklif siladi: jigar, zanjir, zebra, jazo, sungiz, Fijjak. Xar bir suz anik va buganlarga bulib talaffuz etilishi massadga muvofis.

1.3. Sonor tovushlarni nutkka kuyish, mustakkamlash va farklashga oid o’yinlar

Bolalar uchun artikulyatsion jixatdan talaffuz silish siyin bulgan tovushlardan yana biri bu sonor (r, l) tovushlari xisoblanadi. Bu tovushlarning anis talaffuziga ba’zan taslid usuli orsali kam erishish mumkin.

“Otlar” o’yini

O’yinning maksadi: “R” tovushini nutkda xosil silish.

O’yinning borishi: Bolalar ikki guruxga bulinadilar. Birinchi gurux bolalari ot xaydovchilar, ikkinchi gurux bolalari esa otlarga bulinadilar. Otlarni tasvirlovchi bolalar ikkitadan bulib sul ushlashib turadilar. Ot xaydovchilari ketdik deb buyrus berganda ot rolidagi bolalar otlardek “tas tus” deb yuradilar. Logopedning buyruFiga binoan xaydovchilar otlarni “drrr” deb tuxtatadilar. Ot rolidagi bolalar yurishdan tuxtaydilar. Bunda logoped bolalarning anis talaffuz etishini kuzatib boradi. Sungra bolalar rollarini almashadilar.Logoped bolalarni “r” tovushini tugri talaffuz etishga urgatib boradi. “R” tovushini talaffuz etganda til yusorigi tishlar orsasiga kutarilgan buladi, til uchi tebranish (vibratsiya) kerakligi bolalarga tushuntirildadi.

“^arFalar” o’yini

O’yinning maksadi: Bolalarni “R” tovushini nutkda TyFpu talaffuz etishlariga urgatish.

O’yinning borishi: Bolalar uch guruxga bulinadilar. Birinchi gurux bolalari archalarni tasvirlab kullarni pastga tushirgan xolda doira urtasida turadilar. Ikkinchi gurux bolalari: kargalar bulib doira ichiga sakrab-sakrab kirishadi va “kar-kar-kar...” deb kagillashadi. Uchinchi gurux bolalari esa kuchukchalar rolini uynaydilar. Logopedning o’yinimiz boshlandi degan kursatmasidan sung archalar kutariladi, archalar orasidan karFalar “kar-kar” deb uchib kelishadi. Shu payt urmondan kuchuklar “irrr-irrr” deb yugurib karaalarni ushlamokchi buladilar. Kargalar esa “kar-kar” deb uchib ketadilar. Ushlangan karFalar itlar bilan birga kaytishadi va maxsus joyga kelib utirishadi. O’yin to ikki-uchta chakkon karFa kelib ushlangan karFalarni kutkarmaguncha davom etadi. Sungra bolalar rollarni almashadilar. O’yin yana davom etadi. Logoped o’yin davomida bolalar “r” tovushini anik talaffuz etishlari, “r” tovushini talaffuz etganda til uchining tebranishini bolalarga tushuntirib boradi.

“Budilnik” o’yini

O’yinning maksadi: “R” tovushini nutkda xosil kilish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga stulchalarga utirib olishlarini aytadi. Bitta bola logopedning yonida koladi. Logoped bolalarga murojaat etadi: Bolalar xammamiz tushlik kilib buldik. Endi xammamiz uxlaymiz. Xammamiz fakat budilnik jiringlaganda turamiz. Bolalar kuzlarini yumib utiradilar. Bir necha vakt utgandan sung logopedning kursatmasiga asosan budilnik rolini bajargan bola yurib budilnik ovoziga taklid kiladi “dr-r-r-r” va bolalarni uYFOtadi. O’yin shu tarika davom etadi. Sungra bolalar uzaro rollarni almashadilar. Logoped bolalarning r-r-r tovushini tyFri talaffuz etishini kuzatib boradi.

“Rangli avtomobillar” o’yini

O’yinning maksadi: “R” tovushini nutkda xosil kilish.

O’yinning borishi: Bolalar bir kator bulib stulchalarda utiradilar. Ular avtomobil xaydovchilaridir. Xar bir bolaga koFOZdan yasalgan xalka, ya’ni mashinaning rullari beriladi. Logopedning yonida bir nechta rangli bayrokchalar turadi. Logoped bayrokchani kutarganda usha rangdagi rul egalari mashinalarini xaydaydilar va motorning ovoziga taklid kilib “r-r-r” deb talaffuz etadilar. Logoped bayrokchani pastga tushirganda mashinalar tuxtaydi va bolalar garajga kaytadilar. Keyin logoped boshka rangdagi bayrokchani kutaradi. O’yin shu tarika davom etadi. Adashgan bola o’yindan chikadi. Folib bulgan bolaga mashina sovFa kilinadi.

“Rubob chalamiz” o’yini

O’yinning maksadi: Bolalarning “L” tovushini TyFpu talaffuz etishlariga erishish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga “Xozir sizlar orkestr bulasizlar. Orkestrda kup musika asboblari chalinadi. Sizlar rubob chalasizlar”, deb rubobni kanday ushlab chalish kerakligini kursatadi (chap kuli bilan xuddi rubobning pardasini ushlayotgandek, ung kuli bilan esa torni chertayotgandek xarakat kilib “la-la-la”, deb aytadi). Logopedning ishorasi bilan xamma bolalar rubob chaladilar va “l-l, lala” tavshlarini talaffuz etadilar. L tovushining tyFri artikulyatsiyasi logoped tomonidan kuzatib boriladi.

“Paroxod” o’yini

O’yinning maksadi: L tovushining tuFri talaffuziga erishish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga shunday deydi: “Bolalar xozir xammamiz paroxodga tushib sayr kilgani boramiz. Sizlar paroxod kanday ovoz berishini bilasilarmi? Eshitinglar: l,l,l... paroxod kanday gudok berishini takrorlaymiz. Endi tilni keng kilib tishlar oraligiga ko’ying va paroxodning gudok chalishini bajarib kursatining. Bolalar bu xarakatni bajaradilar, tishlar oraligida “L” tovushi xosil buladi. Bolalar l-l-l deb bir necha bor takrorlaydilar. Logoped va bolalar bu mashkni ketma - ket takrorlaydilar. Bolalarga eng baland masofada uchib ketayotgan samolyotning ovozi xam “l” tovushiga uxshash ekanligini eslatib utish lozim.

“Uz rasmingni top” o’yini

O’yinning maksadi: “R”-“L”tovushlarini farklashga urgatish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga “r” va “l”tovushi bor rasmlarni olib tartib bilan kuyib chikadi. Logoped bolalarni 2-guruxga buladi.1-gurux boalari “r” tovushi bor bulgan rasmlarni oladi, 2-gurux bolalari esa “l” tovushi bor bulgan rasmlarni oladi. Logopedni kursatmasi bilan xar bir guruxdan bittadan bola uz tovushiga ta’llukli bulgan rasmni oladi. Sungra uz guruxi oldiga kelib, birinchi turgan bolani kuliga sekin turtadi va bolalarning orkasiga borib turadi. Xamma bolalar rasmni olib bulganlaridan keyin stulga utirishadi. Xar bir bola uz rasmini kursatib nomini aytadi. Masalan: ruchka, raketa, lola, stol, stul, anor, rumol olmoxon, gilos, gul, olma, xuroz, tarvuz, karam, sigir. Kolgan bolalar esa UrtoFi rasmni tyFri olganligi yoki yukligini tekshirib boradilar. Bolalar rasmni olganlaridan sung uni nomlab, byFinlarga ajratadilar va “r” yoki “l” tovushlari suzning boshida, urtasida, oxirida kelganini aytadilar.

1.4. Til orka tovushlarni nutkga kuyish, mustaukamlash va farklashga oid o’yinlar

Artikulyatsion jixatdan talaffuz kilish kinin bulgan tovushlarning kolnan turiga til orka (k,g,x) tovushlari kiradi. Til orka tovushlarining anik talaffuzini xosil kilishda, asosan mexanik usuldan keng foydalaniladi. Bu tovushlarni xosil kilishda taklid usulidan unumli foydalanish yaxshi natija beradi. Kunida keltirilgan o’yinlar taklid kilish usuli orkali til tovushlaridagi kamchiliklarni bartaraf etishga karatilgan.

“Kak-ku” o’yini

O’yinning maksadi: “K” tovushini anik va tunri talaffuz etishga urgatish.

O’yinning borishi: Logoped bolalarga murojaat etib shunday deydi: “Esingizdami bolalar, biz sizlar bilan urmonga sayrga borgan edik. Bizlar yulda ketayotib, katta poliz yonidan chikib koldik. Karasak, chumchuklar polizdagi kungabokarlarni chukishyapti, ularni bolalar xaydab yuborishdi. Sizlar chumchuklarni xaydab yuborgan edingiz?”(“kisht-kisht”). Biz urmonga yetib bordik. U yer juda xam chiroyli edi, gullar tera boshladik. Birdaniga kakku sayray boshladi: “ka-ku, ka-ku...”. Kakku kanday sayraydi? (ka-ka-ku). Kup gullar terib orkamizga kaytdik. Arik buyidan utdik. Arik buyida kurbaka chiroyli kurillayotgan edi. Kurbaka kanday kurillaydi? (kva-kva-kva). Tovushlarga taklid kilishda K tovushini anik talaffuz etish lozim. K tovushini ovoz kuchi bilan ajiratish kerak.

“Xuroz, tovuk va jujalar” o’yini

O’yinning maksadi: “K”tovushini buFinlarda mustaxkamlash.

O’yinning borishi: Bir bola xuroz, bir bola tovuk, kolgan bolalar jujalar rolini bajarishadi. Tovuk va jujalar don chukib utirishibdi.(bolalar barmoklari bilan polni takillatishadi). Xuroz kirib kelganda, jujalar parda orkasiga yashirinib olishadi. Xuroz “kuka-re-ku, ku-ka-re-ku, kichkina jujalar kani?” deb suraydi. Tovuk bulsa “ko-ko, ko-ko jujalaring ketib koldi ularni izlab top deb javob beradi. Xuroz jujalarni izlay boshlaydi. Jujalar topilgach birga uynashni taklif etadi. Jujalar tarkalib ketishadi. Xuroz ularni kuvalaydi. O’yin davomida rollar

almashinadi. Xar bir bolaning tovushlarni tunri va anik talaffuz etishi kuzatib boriladi. Lozim kelganda tovushlar talaffuzi tuFirlanadi.

"Nima yetishmaydi?" o'yini

O'yinning maksadi: "K" tovushi bilan keladigan buFin, suz, gaplarni tunri va anik talaffuz etishga erishish.

O'yinning borishi: Bolalar stulchalarida utirishadi. Logoped stol ustiga koptok, kosa, eshik, kapalak, kitob, rasmlarini yoki o'yinchoklarni terib kuyadi va bolalarga bu o'yinchoklarni dikkat bilan kurib olishni taklif etadi. Chakirilgan bola eshik orkasida turadi. Boshka bir bola esa o'yinchoklardan birontasini yashiradi. Eshik orkasida turgan bola kelib kaysi o'yinchok yetishmasligini aytadi. Shundan keyin logoped, nomida "K" tovushi bor bulgan rasmlarni kursatadi, bolalar ularning nomlarini aytadilar. Nomlangan predmet yoki rasmlar buginlarga bulinib, "k" tovushi suzning boshida, oxirida, urtasida kelgani aniklanadi.

"Telefon" o'yini

O'yinning maksadi: Bolalarni "G" tovushi bilan keladigan suzlarni anik va tuFri talaffuz etishga urgatish.

O'yinning borishi: Bolalar stulchalarda bir kator bulib utirishadi. Logoped birinchi bulib utirgan bolaga suzni pichirlab aytadi. U kam yonidagi bolaga pichirlab shu suzni aytadi. Shu tarika, aytilgan suzni bir-birlariga pichirlab aytadilar. Sungra suzni birinchi bulib aytgan bola katorning oxiriga borib utiradi. Bola oxirgi suzni aytib bulganlaridan keyin ularga logoped rasm buyicha kichkina gap tuzishni taklif etishi mumkin. "Telefon" o'yinini uynaganda bolalar suzni bir-biriga pichirlab, anik aytishlari lozim, aks kolda suz keyingi bolalarga tushunarsiz bulishi mumkin.

"Kim mexmonga keldi" o'yini

O'yinning maksadi: "K-G " tovushlarini farklash.

O'yinning borishi: Bolalar bir kator bulib utiradilar. Logoped bolalarga murojaat kiladi. Bolalar bugun bizning boFchamizga kushlar, parrandalar mekmonga kelishibdi. Biz ularni aniklashimiz kerak. Logoped bolalarga rasmlarni kursatadi. Bolalar esa rasmdagi kush yoki parrandaning ovoziga taklid kiladilar. Logoped: Karanglar bolalar kushlar uchib kelishdi-deydi va rasmlarni kursatadi. Bolalar rasmga karab "kak-ku, kak-ku" "gu-gu-gu" deb ovoz chikaradilar. Sung logoped kurbakaning rasmini kursatadi. Bolalar "kva-kva-kva" deb ovoz chikaradilar. Logoped Foz, xuroz, tovuk rasmini kursatadi. Bolalar ularning ovozlariga taklid kiladilar. O'yin davomida bolalar guruk bulib javob beradilar. Sungra logoped kar bir bolaga alokida rasmlarni kursatib tugri va anik talaffuz etishni aniklaydi.

"Tovushdan tanib ol!" o'yini

O'yinning maksadi: Tovush taklidida "G-K" tovushlarini differensiatsiyasi.

O'yinning borishi: Bolalar aylana shaklida kuyilgan stulchalarga utiradilar (uycha). Bitta bola uychaga yakinlashib eshikni takillatadi "tak-tak-tak". Uychada

kim yashaydi. Bolalar biror xayvon yoki kush tovushiga taklid kilib javob berishadi. “ga-ga-ga”, “kva-kva-kva” “mu-mumu”, “ku-ka-re-ku”. Eshikni takillatgan bola javobni eshitib uychada kim yashashini aniklashi kerak. O’yin davomida bolalar uzaro rol almashadilar.

Nazorat savollari:

1. SirFaluvchi tovushlarning TyFpu artikulyatsiyasini ta’riflang.
2. SirFaluvchi tovushlarni nutkka kuyishga oid o’yinlarga misollar keltiring.
3. SirFaluvchi tovushlarni nutkda mustaxkamlash va farklashga karatilgan o’yinlarga misollar keltiring.
4. Shokinli tovushlarning tyFri artikulyatsiyasini ta’riflang.
5. Shokinli tovushlarni nutkka kuyishga oid o’yinlarga misollar keltiring.
6. Shokinli tovushlarni nutkda mustaxkamlash va farklashga karatilgan o’yinlarga misollar keltiring.
7. Sonor tovushlarning tyFri artikulyatsiyasini ta’riflang.
8. Sonor tovushlarni nutkka kuyish, mustaxkamlash va farklashga karatilgan o’yinlarga misollar keltiring.
9. Til orka tovushlarning tugri artikulyatsiyasini ta’riflang.
10. Til orka tovushlarni nutkka kuyish, mustaxkamlash va farklashga karatilgan o’yinlarga misollar keltiring.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalkimiz bilan birga kuramiz. - T.: “Uzbekistan”, 2017
2. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o’yin. Toshkent-2013.
3. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.
4. K.Shodieva “Maktabgacha yoshdagi bolalarni tugri talaffuzga urgatish” Toshkent.1995.
5. Igrы v logopedicheskoy rabote s detmi. Pod red. V.I.Seliverstva. Moskva 1991.
6. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent - 1998.
7. Nurkeldieva D.A., Ayupova M.Yu.,Axmedova Z.M. Barmoklar mashki va logopedik o’yinlar. Toshkent “Yangi asr avlodi” 2007.
8. x't1://\u\u\u.le\.uz - Uzbekistan Respublikasi ^onun xujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi sayti.
9. x'tUAuulu.kun.uz - Uzbekistan va jaxon yangiliklari, eng sunggi xabarlari sayti.

4- Mavzu: Duduklanishni bartaraf etishga karatilgan o’yinlar

Reja:

1.1. Duduklanishni bartaraf etishda nafasni rivojlantirishga karatilgan o’yinlar.

1.2. Duduklanishni bartaraf etishda xarakatli va didaktik o’yinlar.

1.3. Duduklanishni bartaraf etishda reloksatsiya mashklari.

Tayanch iboralar: duduklanish, didaktik o'yinlar, xarakatli o'yinlar, reloksatsiya mashklari.

1.1. Duduklanishni bartaraf etishda nafasni rivojlantirishga karatilgan o'yinlar

M.F. Bruns fikricha o'yin orkali duduklanadigan bolani xarakteri shakllanadi, uni intizomi, jamoaga munosib tafakkuri faol nutk faoliyati shakllanadi. O'yinda emotsional tomoni bolalarda kizikish uYFOtadi va logopedga bolaga kerakli vaktda ta'sir kursatish uchun imkoniyat beradi. Duduklanuvchi bolalarbilan olib boriladigan korreksion ishlarda tugri nutkiy nafasni rivojlantirish katta axamiyatga ega.

"Kapalaklar uchyapti" o'yini

O'yinning maksadi: TuFri, uzluksiz xavo okimini xosil kilishga erishish

O'yinning borishi: Bolalar stulchalarga utirishadi.

Logoped bolalarga:

-Bolalar karanglar-a, kanday chiroyli kapalaklar: kuk, sarik, kizil! Ular xuddi jonli kapalaklarga uxshaydi. Kuraylikchi, ular ucha oladilarmi?

Logoped kapalaklarni puflaydi.

-Karanglar, uchib ketishdi. Kani sizlar xam puflab kuringlarchi. Kimning kapalagi uzokka uchar ekan?

Logoped xar bir kapalakning karshisiga bittadan bolani turFazib kuyadi, bolalar kapalakka puflaydilar.

Metodik kursatma: O'yin bir necha marotaba takrorlanadi. Bunda bolalarning tuFri turishiga, nafas olganlarida yelkalarini kutarmasligiga axamiyat berib borish kerak. Bolalar bir nafas chikarishda, xavo olmasdan turib, biron narsani puflashlari kerak. Lablar bir oz oldinga chikkan bulishi kerak. Xar bir bola biror narsani 10 soniyadan (orasida tanaffus kilish bilan) ortik puflamasligi kerak. Davomli tanaffussiz 10 soniyadan ortik puflash bosh aylanishini keltirib chikarishi mumkin.

"Kimning kushchasi uzokka uchadi?" o'yini

O'yinning borishi: Ikkita stulchaning kirralariga kushchalar kuyiladi, stulchalar bir- biridan 30 sm uzoklikda turishi kerak. 4 bola chakirilib, xar bir stulchaning kirrasida turgan kushchalarning tugrisiga turFazib kuyiladi.-

Kushchalar uchishdi!-deyilgach, bolalar shakllarni puflashadi. Boshkalari esa kimning kushchasi uzokka uchganligini kursatadilar.

Metodik kursatma: Bolalar yupka kogozdan tayyorlangan kushchalarni puflaganlarida lunjlari shishmasligi kerak. Kirkib ipga osilgan shakllarni bir nafas chikarishda xarakatlantirish kerak. Logoped bolalarga kushchani puflaganda ketma-ket(bulib-bulib) puflash mumkin emasligini aytadi va uzi kushchani puflab kursatadi.

"Sharni shishirib ber" o’yini

O’yinning maksadi: Nafas chikarishni rivojlantirish. Lab mushaklarini rivojlantirish.

O’yinning borishi: Bolalarga shar va rezina o’yinchoklar beriladi. O’yinchoklarni bolalar burun orkali nafas olib puflab shishirishlari kerak. O’yin davomida logoped bolalrning tugri nafas olib, tugri chikarishlarini, xdmda o’yinchoklarni puflab shishirayotganlarida zurikib, charchab kolmasliklarini nazorat kilib borish lozim. Aks xolda o’yin bolalrga ziyon yetkazishi mumkin. Topshirikni tuFri bajargan bola o’yinchok bilan mukofotlanadi

"Yokimli xid" o’yini

O’yinning maksadi: TuFri nafas olish va chikarish malakasini rivojlantirish

O’yinning borishi: Bolalar galma-gal guldonda turgan gulning oldiga kelib, uni xidlaydilar. Nafas chikarib bulishgach, bolalar "kaysi gulning xidi ekanligini" aytadilar. Bolalar tuFri chukur nafas olishlari va nafas chikarishlari logoped tomonidan kuzatib boriladi.

“^aysar shamni uchir” o’yini

O’yinning maksadi: Bolalarni tuFri nafas olish va nafas chikarishga urgatish.

O’yinning borishi: Bolalar ung kulda sham shaklida rangli KOFOZlarni ushlaydilar. Chap kulni nutkiy nafasni tugriligini nazorat kilish uchun korin ustiga kuyadilar. Ogiz bilan sekin sezilarsiz nafas olinadi. Shu payt korin shishgani seziladi, shundan sung sekin nafas chikarib “Shamlarni uchiramiz” “puf- puf” tovushi talaffuz kilinadi. Bolalar nafas olganlarida yelkalarini kutarmasliklari, nafas chikarganda esa lunjlar shishmasligi bolalarga tushuntiriladi. Logoped bolalardan kaysi biri tugri bajarganini ta’kidlab utadi va raFbatlantiradi.

1.2. Duduklanishni bartaraf etishda xarakatli va didaktik o’yinlar

Didaktik o’yinlar kattalar tomonidan tuziladi, uziga xos ma’lum bir mazmun va soidalarga ega bulib, bolalarni yukori darajadagi faollikka undaydi. Anik soidali

va xarakatli didaktik o'yinlar barcha duduklanuvchi bolalarni bir xolatga kuyadi, bu esa ularda intizomlilikni tarbiyalashga imkon beradi. Didaktik o'yinlarda logoped nutki namuna sifatida katta axamiyatga ega. Logopedning nutki korreksiyalash kursining boshlarida bolalarning tinch aloka kilishlariga yordam beradi.

Duduklaiuvchi bolalarning notuvri nutsi ixtiyoriy va ixtiyorsiz bulsa xam o'yin davomida namoyon buladi. Uz kamchiligini bilish, uz nutklaridan kurkish kabilar bolalarni o'yin faoliyatiga kirishishlariga siyinchilik tuFdiradi. Bunday bolalar o'yin davomida passiv kuzatuvchi bulib katnashadilar yoki umuman katnashmaydilar. Ba'zida esa aksincha bolalar o'yinda faol ishtirok etadilar. Didaktik o'yinlar orkali bu kabi kamchiliklarni bartaraf etish mumkin. Turli yoshda didaktik o'yinlar mazmuni, koidasi uzgarib boradi. 5 yoshdagi bolalar didaktik o'yinlarda predmetlar soni va sifati, ularni tashki kurinishi buyicha takkoslashni urganadilar. Bu yoshda "Kim birinchi uychani kuradi?", "Ajoyib xaltacha", "Doiralarni yivishtir", "Rangli idishlar" kabi o'yinlar uynaladi. 6 yoshdagi bolalar uchun o'yinlar murakkabrok tusda buladi, ular "Dukon", "Juftini top", "Rasmlarni joylashtir", "Kimga kancha", "Domino", "Kim nima kilyapti", "Zoologik loto", "Lego konstruktor", "4 chisi ortikcha" kabi o'yinlardir.

1.3. Duduklanishni bartaraf etishda reloksatsiya mashklari

Bo'yin muskullarini bushashtirishga oid mashklar

Duduklanuvchi bolada bo'yin va yukori yelka katori muskullarning tonusi baland buladi. Bo'yin muskullarini bushashtirish reflektor tarzda til ildizining tonusini pasaytiradi, pastki jashing xarakatlarini faollashtiradi.

Kuyidagi usalash xarakatlarini utkazish tavsiya etiladi:

1. Ikki kul kaftlari bilan yukorida pastga karab bo'yinni sekin silash;
2. Kullarni ensaga, bo'yinning orka kismiga kuyish;

Kullarni bo'yinni yoki kismi buylab pastga kultik osti chukurchasigacha sirpantirish.

“Кема» машки”

Maksad: Bolaning uz tanasini turi ushlay olish, umumiy motorikani rivojlantirish.

Bolalar tasavvur kiling biz kemada sayouat kilyapmiz. Kema chaykalmokda. Kemadan tushib ketmasligimiz uchun oyoklarni keng kuyamiz, kullarimizni orkaga boglaymiz . Kema chap tarafga chaykaldi. Tana ogirligi chap oyokka utdi; kema ungga chaykaldi va ogirligi ung oyogimizga utdi (chap oyogimiz esa bushashdi). Endi nafas olib men bilan kaytaring (logoped kursatib mashkni bajaradi). Bolalar ung va chap kul va oyoklarini navbatma-navbat bushashtirish xarakatlarini bajarib boradilar.

“Bugu” mashki

Maksad: Kul va yelka mushaklarini bushashtirish. Bolalar tasavvur kiling, biz bugumiz. (Kullarni boshimiz tomon kutaramiz, barmoklarimizni keng ochamiz). Bugularning shoxlari mana shunday. Xdmmamizning kullarimiz bugu shoxidek kattik buldi. Kullarimizni bu xolatda ushlash kiyin, kullar charchadi, kullarimizni tezda tizzaga tushuramiz. Kullarimiz bushashadi va dam olyapti.

“Stulcha” mashki

Maksad: Kul mushaklarini bushashtirish.

V

Bolalar, stul chetiga utirib stul suyanchigiga suyanamiz. Kullarimizni bushashtirib tizzalarimizga kuyamiz. Oyoklarni yelka kengligida kuyamiz. Ushbu mashkni logoped bolalarga tushuntirib, kursatib beradi. Bolalar mashkni bajarish davomida yelkalarini erkin tutish, kullarni osiltirganda mushaklarni bush kuyishlari logoped tomonidan nazorat kilib borilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o'yin. Toshkent- 2013.
2. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.
3. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent - 1998.
4. Nurkeldieva D.A., Ayupova M.Yu.,Axmedova Z.M. Barmoklar mashki va logopedik o'yinlar. Toshkent "Yangi asr avlodi" 2007.
5. Seliverstov V.I. Zaikanie u detey. -M.: Vlados, 1994.
6. Zueva L.N. Nastolnaya kniga logopeda. - M.: AST, 2005g.
7. Pavarova I.A. Korreksiya zaikaniya v igrax i treningax. Sankt- Peterburg.-2005 g.

1. ^ttp://www.lex.uz - Uzbekistan Respublikasi ^onun xujjatlari ma'lumotlar milliy bazasi sayti.
2. ^ttp://www.kun.uz - Uzbekistan va jaxon yangiliklari, eng sunggi xabarlari sayti.

KEYSLAR BANKI

Muammoli vaziyat buyicha keys

1- vaziyat

Logoped bir necha (s, sh, r) tovushlarni umuman talaffuz eta olmaydigan bola bilan 6-7 marotaba mashFulot utkazdi. MashFulot davomida bir sancha o'yin turlaridan foydalanildi. Lekin bola mashFulotlarda juda passiv, o'yinga sizismaydi, aytgan vazifalarni bajarmaydi. Natijaga erishish murakkab bulyapti. Ona esa sizga mashFulotlar natija bermayapti deb shikoyat silyapti. Sizning xarakatingiz.

2- vaziyat

Siz me'yorda rivojlanayotgan bolalar boFchasida ishlaysiz. Guruxingizga Daun bola sushildi. Lekin ota-onalar bu bolaninig guruxda bulishiga sarshi. Siz va ota-onalar urtasida nizo chisyapti. Mudira sizga ota-onalar bilan uzingiz murosa siling deb ta'yinladi. Bunday xolatda siz sanday yul tutasiz.

3- vaziyat

Shars mutafakkirlarining bola shaxsining axlotsiy, asliy, mexnat va estetik rivojlanishida o'yinlarning axamiyati xatsidagi sarashlari xatsida gapiring. Xozirgi davrda milliy o'yinlarga berilayotgan e'tibor sanday. uzbek milliy o'yinlariga misollar keltiring.

4- vaziyat

Tayyorlov o'yinlarining massad va vazifalari. Nima uchun nutsni rivojlantirishda aynan tayyorlov o'yinlari deb ta'riflanadi.

5- vaziyat

Guruxdagi bir bolada OFir darajadagi dudukdanish mavjud, bola mulosatga juda siyin kirishadi. Yangi yil bayramida utkaziladigan tadbirda barcha bolalar kabi bu bola xam ishtirok etishi lozim. Kanday o'yin va topshiris asosida bolani tadbirda ishtirok ettirish mumkin.

Keysni taxlil kilish va yechish buyicha yuriknoma

Ish boskichlari	Maslaxat va tavsiyanomalar
1. Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishish	Keys yechishga doir kursatmalar bilan tanishing. Kursatmalarning xar bir bossichini dissat bilan utsing va uslubiy kursatmalarni urganib chitsish vastida muammoli vaziyatlarni yechishga shoshilmang.
2. Muammoli vaziyatlar bilan tanishish	Tasdim etilgan muammoli vaziyatlar bilan tanishing. Muammoli vaziyatlar mazmuniga e'tiboringizni sarating. Berilgan muammoli vaziyat sanday vaziyatni xal etishga saratilgan.
3.Muammoli vaziyatni taxlil	Asosiy muammolarga dissatingizni sarating. Asosiy muammo: bolaning nutsida tovushlarni

eting.	xosil kilish. Ota-onalarga TyFpu yul kursatish va murosaga kelish. Logopedning kasbiy maxorati Muammoli vaziyatlarni taxlil kiling va yechimini toping. Berilgan vaziyatlar yuzasidan yechimini topganingizdan sung onaning logopedga bulgan e'tiroziga nisbatan kanday yul tutish yuzasidan taklifingizni bayon eting.
4. Muammoli vaziyatlarni yechish usullari va vositalari	Muammoli vaziyatlarni xal etishda, sababni xolislik va adolatlilik bilan xal kiling. Vaziyatlar yuzasidan uz takliflaringizni asoslash uchun dalillar uylab toping.

MUSTATSIL TA’LIM MAVZULARI

Mustakil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustakil ta'lim mavzusi

1. Prezident Shavkat Mirziyoevning Uzbekistan Respublikasi Konstitutsiyasi kabul kilinganining 25 yilligiga baFishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasida maktabgacha ta'lim tizimi buyicha Foyalari.
2. Logopedik o'yin fanining maksad va vazifalari.
3. Maktabgacha ta'lim muassasalarida logopedik xujjatlarni yuritish.
4. Bolalar nutkini tekshirish va Nutk kartasini tuldirish.
5. Nutk ustirish mashgulotlarida bolalar luFatini rivojlantirishga oid o'yinlar.
6. Logopedik mashFulotlarda bolalar mayda va umumiy motorikalarini rivojlantirishga oid o'yinlar.
7. Maktabgacha ta'lim muassasalarida logoped va ota-ona xamkorligi.
8. "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari tuFrisida"gi PK-2707-sonli Karor mazmun-moxiyati.
9. "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora- tadbirlari tuFrisida"gi PK-3261-sonli Karor mazmun-moxiyati.
10. "Maktabgacha ta'lim tizimi boshkaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari tugrisida"gi PF-5198-sonli Farmon mazmun-moxiyati.

GLOSSARIY

Uzbek tilida	**Rus tilida**	**Ingliz tilida**	**Izox,**
Korreksiya	Korreksiya	Correction	Kamchiliklarni tuzatish, tuFirlash. Bolalar nutkida kuzatiladigan kamchiliklarni tuFirlash, tuzatish
Artikulyatsion apparat	Artikulyatsionnыр apparat	Articulation apparatus	Nutk apparati. Nutk xosil bulishda ishtirok etadigan organlar. Lab, til, pastki, yukorigi jaF, kattik tanlay, yumshok tanglap, tishlar.
Frontal mashFulot	Frontalnыe zanyatie	Frontal lesson	Maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalar bilan utkaziladigan guruxli mashFulot
Individual mashFulot	Individualnoe zanyatie	Individual lesson	Maktabgacha ta’lim muassasalarida utkaziladigan yakka tartibdagi mashFulot
O’yin turlari	Vidы igr	Type of game	Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar bilan utkaziladigan o’yin. Kuyidagi o’yin turlari mavjud. Vokeaband, xarakatli, didaktik
Gigiena	Gigiena	Hygiena	Yashash tarzi va mexnat sharoitining inson sogletiga ta’sirini urganadigan, kasalliklarni profilaktika kilish, soglikni saklash va xayotni uzaytirish chora-tadbirlarini ishlab chikadigan kadimiy tibbiyot soxdlaridan biri.
Didaktik o’yinchoklar	Didakticheskie igrushki	Didactic toys	Bolalarning akliy va sensor rivojlanishi va ta’lim olishida xizmat kiladigan o’yinchoklar turi. Bunday o’yinchoklarga mozaikalar, stol ustida uynaladigan va bosma o’yinlar, xalk o’yinchoklari (matryoshkalar, piramidalar, rangli sharlar, xushtaklar,

			chillaklar) kiradi.
Nutk kartasi	Rechevaya karta	Speech map	Logoped tomonidan bolalarning oFzaki va yozma nutki logopedik tekshirilganda nutk kartasiga kayd etib boriladi
Yosh guruxi	Mladshaya gruppa	The younger group	Yosh belgisiga kura birlashtiriladigan kishilarning biron bir shartli katta guruxi. Yoshni davrlashtirishga muvofik MTMda bolalarning yoshiga kura ana'naviy ajratiladigan guruxlar: yasli yoshdagi bolalar guruxi, birinchi kichik yoshdagi bolalar guruxi, ikkinchi kichik yoshdagi bolalar guruxi, katta bolalar guruxi va maktabga tayyorlov guruxi.
Maktabgacha bolalik	Detskiy doshkol-пыу period	Preschool period	Bolaning tuFilganidan to maktabga borguncha bulgan rivojlanish davri; bola organizmining jadal voyaga yetishi va ruxiyatining shakllanishi bilan belgilanadi.
Maktabgacha yosh	Doshkol-пыу vozrast	Preschool age	Bolaning ruxiy rivojlanish boskichi. Bola rivojlanishining xozirgi zamon milliy davrlashtirilishi buyicha 3 yoshdan 7 yoshgacha bulgan davri.
Maktabgacha ta'lim muassasa-lari	Doshkolnыe obrazovatelnыe uchrejdeniya	Preschool educational institutions	Turli yunalishdagi maktabgacha ta'lim dasturlarini amalga oshiradigan ta'lim muassasasi. Ularda 3 yoshdan 7 yoshgacha bulgan bolalarning tarbiyasi, ta'limi, parvarishi va soglomlashtirilishi ta'minlanadi. Yunalishiga kura maktabgacha ta'lim muassasasi kuyidagi turlarga bulinadi: umumiy tipdagi MTM,

			tarbiyalanuvchilarning jismoniy va rux,iy rivojlanishida nussonlari mavjud bolalar uchun muljallangan maxsus MTMlar va surunkali kasalliklar bilan ogrigan bolalar uchun sanatoriya tipdagi MTMlar.
Maktabgacha ta’lim muassasa-larning vazifalari	Zadachi doshkol-nogo obrazovate-lnogo uchrejdeniya	Preschool educational institution goals	ushbu muassasalarning vazifalari: bolalar xdyotining mux,ofazasini, ularning intellektual, jismoniy va shaxs sifatidagi rivojlanishini ta’minlash uchun uning oilasi bilan aloka urnatish.
Maktabgacha ta’lim muassasasi- ning rivojla- nish konsepsiya-si	Konsepsiya razvitiya obrazovatelnogo uchrejdeniya	Conception of development educational institutions	Maktabgacha ta’lim muassasasining kelgusidagi rivojini belgilab beradigan bosh Foya; innovatsion jarayonlar natijasida uning yangilanishiga saratilgan chora tadbirlar majmuini amalga oshirishning yetakchi tamoyili.
Milliy ana’nalar	Natsional-ныe traditsii	National traditions	Millat x,ayotining turli soxdlarida namoyon buladigan tushunchalar, belgilar, xususiyatlar, sadriyatlar, faoliyat turlari, odatlar va xislatlarning avloddan avlodga utishi x,amda meros bulib solishini ifodalovchi tushuncha.
Oliy ta’lim	Vыsshee obrazovanie	Highest education	Turli oliy dargo^larda oliy malakali mutaxasislar tayyorlash oliy usuv yurtlari tomonidan xals xujaligi, fan va madaniyatning turli soxdlari buyicha oliy malakali mutaxasis bulishni istagan, urta maxsus yoki kasb xunar ta’limini olgan x,amda tegishli talablarni bajargan kishilarga ilmiy nazariy bilim berish xamda muayyan kunikmalarni

			shakllantirish yuli bilan amalga oshiriladi.
Tarbiyala-nuvchilar	Vospitan-niki	Pupils	Maktabgacha tarbiya muassasalariga boradigan bolalar; me^ribonlik uylari, ixtisoslashtirilgan maktab internatlarda tarbiyalanuvchi bolalar va usmirlar maktabdan tashsari muassasalarda shuFullanagigan bolalar.
Tarbiyachi	Vospitatel	educator	Tarbiyani amalga oshiradigan , uzga kishi shaxsining x,ayot tarzi va rivojlanishi uchun mas’uliyatni uz zimmasiga olgan shaxs.
Farmon	Ukaz	Edict	Birsator mamlakatlarda davlat boshl^ining normativ akti. Uzbekistonda Prezident farmoni.

ADABIYoTLAR RUYXATI

1. “2017-2021 yillarda Uzbekistan Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yunalishi buyicha Xarakatlar strategiyasi”. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.

1. “Maktabgacha ta’lim tizimi boshkaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari tuFrisida”. Uzbekistan Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli Farmoni.

2. “2017-2021 yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari tuFrisida”. Uzbekistan Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrdagi P^-2707-sonli Karori.

3. “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora- tadbirlari tugrisida” Uzbekistan Respublikasi Prezidentining 2017 yil 9 sentyabrdagi P^-3261-sonli Karori.

4. “Uzbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi faoliyatini tashkil etish tugrisida”. Uzbekistan Respublikasi Prezidentining 30 sentyabrdagi P^-3305-sonli Karori.

5. Mirziyoev Sh.M. “Koiui ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash - yurt tarakkiyoti va xalk farovonligi garovi” mavzusidagi Uzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kabul kilinganining 24 yilligiga bagishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. - T.: “Uzbekiston”, 2017.

6. Mirziyoev Sh.M. Tankidiy taxlil, kat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - xar bir raxbar faoliyatining kundalik koidasi bulishi kerak. -T.: “Uzbekiston”. - 2017.- 102b.

7. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalkimiz bilan birga kuramiz. - T.: “Uzbekiston”, 2017.

II. Maxsus adabiyotlar

1. Axmedova Z., Ayupova M., Xamidova M. Logopedik o’yin. Toshkent-2013.
2. M.Ayupova. Logopediya. Toshkent-2007.
3. I.G. Veretennikova. Logopedicheskaya rabota s detmi doshkolnogo vozrosta. Toshkent - 1998.
4. Nurkeldieva D.A., Ayupova M.Yu.,Axmedova Z.M. Barmoklar mashki va logopedik o’yinlar. Toshkent “Yangi asr avlodi” 2007.
5. Seliverstov V.I. Zaikanie u detey. -M.: Vlados, 1994.
6. Zueva L.N. Nastolnaya kniga logopeda. - M.: AST, 2005g.
7. K.Shodieva “Maktabgacha yoshdagi bolalarni tugri talaffuzga urgatish” Toshkent.1995.
8. Igrы v logopedicheskoy rabote s detmi. Pod red. V.I.Seliverstva. Moskva 1981.
9. Sobotovich Ye.F. Rechevoe nedorazvitie u detey i puti yego korreksii. - Moskva - 2003.

10. Nazarova E.N., Nurkeldieva D.A., Chicherina Ya. Logopedicheskie igrы. Toshkent-2007.
11. Krutiy G. Uchimsya igraya. Moskva - 2000 g.

III. Elektron ta’lim resurslari

1. kttp: www. uzedu. uz - Uzbekistan Respublikasi Xalk ta’limi vazirligi sayti.
2. kttp^^^^^.gov.uz - Uzbekistan Respublikasi xukumati portali.
3. kttp^^^^^^.uz - “Xalk suzi” gazetasi sayti.
4. kttp^^^^^^ex.uz - Uzbekistan Respublikasi ^onun xujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi sayti.
5. kttp^^^^^.kun.uz - Uzbekistan va jakon yangiliklari, eng sunggi xabarlar sayti.